

น.ส. นิตยสาร

# ธรรมโอสถสำหรับโลก

(ชุดลอยปทุม อันดับ ๙ )



พ244ธ  
ล.9

พุทธทาสภิกขุ

## อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธทรงประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อย่าง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล่งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวสุดเดรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคณวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

ACC. NO. 1239
Date Received ๒ กพ 3๐
Call No. W 2445

ห้องสมุด “กระท่อมธรรมโฆษณ์”

สวนอุศมมูลนิธิ

# ธรรมโอสถสำหรับโลก

[ชุดลอยปทุม อันที่ ๗]

พระธรรมเทศนาของ

พุทธทาสภิกขุ

วันวิสาขปุณณมี

กัณฑ์ดึก เวลา ๓.๐๐ น. วันที่ ๒ มิถุนายน

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม อ.ไชยา

---

สุมาลย์ วีรวัฒน์ กับ สมศรี วัจวรรณะ

ศรัทธาสร้างไว้ในพระพุทธานุชาสนา

เป็นธรรมบูชาคุณแต่องค์ท่านผู้บรรยาย

เพื่อแจกเป็นธรรมทานแก่สหธรรมิก

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๒,๕๐๐ เล่ม

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๒๔



โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา  
วิทยาลัยเกษตรกรรม  
กศน. บ้านท่าช้าง อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี

ประวัติ สรรพคุณ

ต้น "ไม้รัก-ไม้ใจ" นี้เอาเปลือก  
ต้น "ข้าวเหนียว" นำเปลือก เอาแก่นแข็ง  
"ดงหนั่นเอง" เอาแต่จาก กุทศิมีมีแรง  
"ไม้มีกู-ของกู" แลวง เอาแต่ใบ

"ไม้หน้เอา-น้ำเย็น" เฟ้นเอาดอก  
"หน้ก่อนตาย" เลือกลง ลากในช่อง  
หน้ หนึ่งนี้ หนึ่งละ ซึ่ง ตั้งเกณฑ์ไว้  
"ดัมไม้เนื้อ" สรรพคุณ ๙ ซ้ำไม่ลัด ๙ มี

หนักหนักซึ่ง เพ่งกับ ขยับนลา  
เคล็ดกับไม้ เสกตก ก็เอากรรม  
"สพเพ ชุมมา นล้ อณีเวสสง" อมี  
มีนชมมชั้น หนักกับ ๙ นพุทชณ

จัดลงนมื่อ ไร่ห้า พอท่วมง่า  
เด็ยวไฟกล่า เนสือได้ นนึ่งในสพ  
หนึ่งซ้อนซ้า สัพเวลา พดณ  
กันเลื่อควม หน้ดสรรพวิโรด เป็นในทอตุล

พจนานุกรมสมุนไพร



## คำนำ

ข้าพเจ้าสองคนพี่น้อง สนใจฟังธรรมและปฏิบัติ  
ตามคำสอนคำบรรยาย ของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ  
แห่งสวนโมกขพลาราม เป็นเวลาหลายปีติดต่อกันมา คำ  
สอนของท่านทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำ  
มาปฏิบัติ แก่ไขตัวเองให้ผ่านพ้นอุปสรรคข้อใจ ดำเนิน  
ชีวิตอยู่มาได้พอสมควร รำลึกถึงพระคุณของท่าน ๕  
ใครจะสนองพระเดชพระคุณอยู่เป็นนิจ

๕ ครั้นคิดใครจะสนองพระคุณ ด้วยการเผยแพร่  
พระธรรมคำสอนของท่าน เป็นธรรมวิद्याทานแก่เพื่อน  
ร่วมทุกข์เกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงได้ขอให้ทางสวนอศุสมมูลนิธิ  
เลือกคำบรรยายของท่านอาจารย์ จัดพิมพ์หนังสือให้เรื่อง  
หนึ่ง สร้างเป็นหนังสือ ในชุดชื่อลอยปทุม ของท่าน  
อาจารย์ ฯ ถวายแต่ท่านอาจารย์ เพื่อแจกจ่ายไปตาม  
ประสงค์

ขอคุณผลบุญที่ท่านได้อ่านหนังสือนี้ จงได้  
ประสบความสุขสงบ พันโศกโรครภัยในชาตินี้ ที่นี้  
และเดี๋ยวนี้ ทวักันทุกท่านเถิด

สมาลัย วีรวัดน์

สมศรี วัชรธนะ

ณ บ้านอำเภอเมือง

จว. นครสวรรค์

๑๓ เมษายน ๒๕๒๔



# อนึ่งไม่ทหา

การพิมพ์หนังสือธรรมะ อันเป็นธรรมทาน ในสมัย  
ที่โลกกำลังขาดแคลนธรรมะอย่างยิ่ง เช่นหนังสือ เวียนว่ายทั้ง ๓  
ในที่สุด และกฎแห่งกรรม ไม่ทหา, สิ่งขาดไม่ทหา.

คำว่า "ธรรม" เมื่อแปลคำได้เข้า มีความหมาย มาก  
มาย นานาประการ, แต่ประการที่สำคัญที่สุดนั้น ธรรมะ  
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ในทุกโอกาสของ  
ของธรรมชาติ ทุกชั้นทุกตอน แห่งวิถีชีวิตของ เขา,  
เพื่อความมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ทั้งโดยส่วนตัว และ  
ส่วนรวม, หรือทั้งโลก.

โลกขาดแคลนธรรมะ เพราะไม่รู้จักสิ่งที่เรียกว่า  
ว่า ธรรมะอย่างถูกต้อง ดังที่กล่าวแล้ว เพราะคืออยู่  
แต่คอยหลบอยู่ในที่ ในระสอระยออันเกิดจากทวประพังกต์  
ผิดธรรมะ นั่นเอง. สังเกตว่า กาลสมัยใดคน ย่อมชอบ  
รักในระสอระยออันนั้น และใคร่บูเต๋มโตยนั้นคนกระ-  
หับ มีใจใฝ่ใจเป็นกาลีเลสไว้ ทั้งเมื่อทั้งตัว. มชากาลีเลสสุด  
ชั่วเลวเลวใจ คนเห็นไว้ว่า ไม่ดีต่อมีธรรมะ อธิษฐานให้  
เลิกแล้ว; แต่ให้ไม่เห็นด้วยอันใด กาลีเลส ให้ได้มีข้ออยู่  
ตลอดไปดา เป็นพอแล้ว. เขาเห็นว่า หน้าที่ของเขา มีอยู่  
เพียง แต่เขาเห็นข้อ สมนอบความดีของทวของกาลีเลสเท่านั้น.

โลกส่วนใหญ่นี้ กำลังขาดอยู่ในสภาพเช่นนี้ จึง





การรู้จักธรรม คือการรู้ตัวเราเป็นอิสระอย่างถูกต้อง จน  
ไม่หลงใหลในสิ่งใด แม้ในความสุขหรือความทุกข์ ก็คือสิ่งรู้จักอยู่  
กับสิ่งใด อย่าง ยี่สิบ ๒๐๑. มิฉะนั้นเป็นความสับสนในใจ ย่อม  
มีเงื่อนไขที่แท้ แห่ง ความหลงใหล สำหรับผู้ที่ รู้ธรรมอย่าง แท้-  
จริง. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก  
เพื่อนมนุษย์โดยทั่วกัน มีได้โดยง่าย แม้ว่าจะมีความเหลือใจ  
สำหรับสิ่งใดก็ตาม หากจะเสียใจเพียง โธ. ผู้ประพฤตธรรม ย่อม  
รู้จักเป็นสุข เมื่อรู้จักว่าตนได้ประพฤตธรรม หรือเมื่อได้ทำ  
หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความใคร่พอใจใจ ใน  
สิ่งหนึ่ง ทำให้รู้จักเป็นสุข. ไม่หลงใหลในสิ่งใด  
คือ สุขความหมายที่แท้จริง คือ สุข ความดี นั้น ภาย  
เมื่อที่ตนเป็นทุกข์อย่างใดก็ตาม เหล่านี้มัน เสียแล้ว.

ธรรม: ช่วยให้เรารู้จักสิ่งที่อยู่อย่างถูกต้อง รู้จักตัวเอง  
แปรต่างสิ่งหนึ่ง และสิ่งอื่นอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ  
ทรัพย์สินสมบัติ ได้ประโยชน์หรือเสีย มีบรรณาการ อย่าง  
ถูกต้อง คือเป็นไม่เพื่อ สันติสุขส่วนบุคคล และ สันติภาพ  
ของส่วนรวม โดยส่วนเดียว, ไม่สับสนถึงทุกสิ่งทุกอย่าง  
ในใจ แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และพสกนิกรชาติทั้งปวง, ไม่เป็น  
คนทำลายโลก หรือเห็นแก่เงิน แม้แต่หน้อยเดียว. สิ่ง  
นี้เรียกว่า ชาติ, โสภณ, หรือ ขอบเขตของชาติ ย่อมมี  
แก่ผู้ประพฤตธรรม. ข้อนี้ หมายถึง ความว่า หน้าที่ไม่รู้จัก  
หรือ ขอบเขตของชาติ, มีแต่ สวรรค์ นับตั้งแต่ สวรรค์  
ประพฤตธรรม เป็นต้นไว้ ก็เสีย.







พระธรรมเทศनावันวิสาขบูชา

กัณฑ์ที่ ๓

๒ มิถุนายน ๒๕๒๐

# ธรรมโอสถสำหรับโลก

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

มหาการุณิกो สत्तถา - สพุพโลกตักิจจโก - ตี

ชฺมโม สกุกจฺจํ โส ตพฺโพ - ตี.

ณ บัดนี้ จะได้วิสาขบูชาพระธรรมเทศนา สืบต่อ  
เป็นปุปผาปรลัดับ ต่อจากธรรมเทศนาที่วิสาขมาแล้ว  
ในตอนต้นแห่งราตรี, เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญา  
ส่งเสริมศรัทธา - ความเชื่อ และวิริยะ - ความพากเพียร  
ของท่านทั้งหลาย ให้เจริญอกงาม เนื่องในการประกอบ  
พิธีวิสาขบูชาในวันนี้ สืบต่อไป.

[ปรารภการฝึกบังคับตนเอง.]

ในเบื้องต้นนี้ อยากจะปรับความเข้าใจ กับท่านทั้งหลายในบางประการ ข้อนี้คือข้อที่เราทนอยู่ในลักษณะที่เห็นอยู่นี้ ว่าได้ทนกันอย่างไร, มีความอดทนเพื่อจะทำอะไร, เวลาก็ล่วงมาถึง ๓ นาฬิกาแห่งวันใหม่แล้ว การที่อดทนไม่ไปพักผ่อนหลับนอนนี้ เพื่อประโยชน์อะไรกัน ?

สำหรับอาตมานั้น รู้สึกไปอีกทางหนึ่งว่า ถ้าการอดทนนี้ไม่ได้รับประโยชน์คุ้มกันก็ต้องเรียกว่า ยมบาลเอาตาย.

คำว่า “ยมบาลเอาตาย” นี้ บางทีบางคนจะยังไม่ทราบ; คือเราได้ถือเป็นหลักว่า *ถ้าได้ทำอะไรมีผลไม่คุ้มค่า ไม่คุ้มแรง ไม่คุ้มการเสียสละ ของผู้เสียสละแล้ว ก็สรุปความเอาว่า ยมบาลเอาตาย.*

เช่นว่า สร้างวัดขึ้นมาแล้ว ใช้จ่ายประโยชน์ไม่คุ้มค่าของเงินที่ลงทุนไปมาก ๆ นั้น ก็ยมบาลเอาตาย หรือว่าจะทำอะไรก็ได้ ที่เอาเงินของคนอื่นมาใช้ มาทำไป ในลักษณะที่เรียกว่า ทำประโยชน์ หรือแม้แต่สาธารณประโยชน์



ถ้าการกระทำนั้น ๆ มันไม่คุ้มค่ากัน ก็ต้องเรียกว่า “ยมบาลเอาตาย” :—

คือจะไปเผชิญหน้ากันกับยมบาล แล้วก็ซักถามกันถึงเรื่องนั้น ว่าสิ่งที่ทำนั้น มันได้รับประโยชน์อะไร คุณค่าเงินของประชาชน? ถ้ามันพิสูจน์ไม่ได้ ยมบาลก็จะเอาตาย ถึงแม้เอาตามันก็ไม่ยกเว้น ถ้าได้ทำให้ท่านทั้งหลายต้องอดนอนมาตั้งก่อนคืน, แล้วไม่ได้รับประโยชน์คุ้มกัน ยมบาลก็เอาตายเหมือนกัน. นี่คือข้อที่เป็นห่วงอยู่ว่า จะได้รับประโยชน์อะไรคุ้มกัน ในการที่อดหลับอดนอนมาตั้งก่อนคืนแล้ว.

ข้อนี้ มันก็อยู่ที่ท่านทั้งหลายด้วย ไม่อาจจะสำเร็จได้ โดยลำพังเอาตัวคนเดียว หมายความว่า จะต้องพยายามทำความเข้าใจ ในเรื่องราวต่างๆ ที่ได้วิสัยขึ้นไป หรือที่ว่าผู้บรรยายบางคนได้บรรยายไป สิ่งนั้นได้ประโยชน์คุ้มค่ากัน ก็พอจะเอาตัวรอดได้

แต่อย่างมีอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งสำคัญกว่านั้น สิ่งนั้นก็คือว่า การที่พวกเราเห็นแก่นอนเกินไป มันก็เกิดนิสัย



ชนิดหนึ่งขึ้นมา คือ จิตใจมันขี้มกจะขี้มก ๆ ขี้มกจะท้อ ๆ ไม่เจียบแหลม เพราะมันมีนิสัยชวนไปแต่ในทางที่จะหยุด; แม้คนขี้นอน คนนั้นจะมีนิสัยอย่างไร ขอให้ไปสังเกตดูให้ดี ๆ.

ถ้าเราสังเกตดูที่ พระพุทธเจ้า ในการที่ทรงกระทำ ความเพียรแล้ว จะพบข้อเท็จจริงอันหนึ่งว่า ชาคริยานุโยค คือ การประกอบความเพียร ของบุคคลผู้ตั้งอยู่เสมอ นั้น เป็นความลับ ในการที่พระองค์ประสบความสำเร็จ เพื่อตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ.

การที่พระองค์ทรงออกไปอยู่ในที่อันสงัด กระทำ ความเพียรเป็นเวลานาน ๆ นั้น ต้องมีความอดกลั้นอดทน มากกว่าที่พวกเราต้องอดกลั้นอดทน ในที่นี้ ในเวลานี้ คือ เพิ่งจะอดทนวัน<sup>นี้</sup> แล้วก็ยังไม่ถึงคืนหนึ่งสักที; เรียกว่า ถ้าจะถือจุดดิ่งเส้นสี่ขากังคะ ก็ยังไม่สำเร็จสักที หรือ จะประกอบความเพียร ที่เรียกว่า ชาคริยานุโยค ก็ยังไม่<sup>นี้</sup> มากน้อย.

ฉะนั้น ขอให้นึกถึงข้อที่ว่า พระพุทธเจ้าท่านทรง ประกอบความเพียร เกี่ยวกับการไม่รู้จักหลักจักนอน<sup>นี้</sup> มาก

มายมหาศาล. ถึงแม้พระศาสดาแห่งศาสนาอันก่คล้าย ๆ กัน ;  
 เรื่องนอนนั้น เห็นเป็นเรื่องที่เป็นอุปสรรค ทำให้มันชา  
 ทำให้วังเหงา เขาต้องสามารถ ที่จะนั่งอยู่ด้วยจิตใจอัน  
 แจ่มใส ตลอดวันตลอดคืน เนื่องกันไปหลาย ๆ วัน หลาย ๆ  
 คืน กว่าจะคิดอะไรออก, หรือมองเห็นอะไรชัดเจนลงไป  
 ชนิดที่เรียกว่าเป็นการตรัสรู้.

ดังนั้น การที่ฝึกหัดกันไว้บ้าง ย่อมจะเป็นการดี  
 คือหัดบังคับจิตใจให้แจ่มใส ไม่งัวเงียเพราะการนอน ไว้  
 ให้เป็นระยะยาว ๆ ให้บ่อย ๆ ให้มาก ๆ นั้นเป็นการดี.

ดังนั้น เราจึงถือเอาโอกาสเช่นนี้ เช่นในวันที่  
 ประกอบพิธีวิสาขบูชา เป็นต้นนี้ มาฝึกหัดบทเรียนอันนี้  
 คือบังคับจิตได้ ตลอดถึงบังคับกายได้ ไม่ต้องนอนก็ได้ ;  
 ให้มันอยู่อย่างสดชื่นแจ่มใสเป็นเวลานาน ๆ เป็นโอกาสที่จะ  
 เกิดความคิด ความเข้าใจอันลึกซึ้ง หรือมองเห็นอย่าง  
 แจ่มแจ้ง.

พวกขนอนก็คงจะเถียงว่า ไปนอนเสียให้สบาย  
 ตามที่มันควรจะนอน แล้วก็คิดอะไรออกเหมือนกัน,



เหมือนคนสมัยนี้เขาก็นอนตามสบายใจ เขาก็คิดอะไรออก  
เหมือนกัน.

ข้อนี้มันก็จะเป็นอย่างนั้น แต่มันก็ไม่ถูกเสีย  
หมด; หมายความว่า ถ้าคิดอะไรออก มันก็ออกไปอีก  
แบบหนึ่ง ไม่ได้ออกอย่างเดียวกันกับบุคคลที่มีความเข้มแข็ง  
ในการบังคับจิตใจ หรือบังคับระบบประสาทให้เข้มแข็ง.  
เรื่องนอนนี่เรื่องหลับนี่ ไม่มีความหมายอะไร ไม่เป็นปัญหา  
ถ้าทำได้อย่างนี้ ความคิดที่คิดออกนั้น มันก็ขึ้นไปในทาง  
นี้ คือในทางที่จะข่มขี้เกิเลส. คนเห็นแก่นนอน มัวเมาใน  
การนอน ก็คิดอะไรออกเหมือนกัน แต่ก็คิดขึ้นไปในทาง  
ที่เป็นเหยื่อแก่กิเลส. นี่คือความแตกต่างกัน.

เพราะฉะนั้น จึงอยากจะแสดงความคิดเห็น ซึ่ง  
เป็นการแนะนำว่า ควรจะฝึกฝนให้คุ้นเคยกันเสียบ้าง  
ในการที่บางครั้งไม่ต้องนอน. อย่าให้มันน้อยหน้า  
เป็นที่ล้าชวยแก่บุคคลธรรมดาบางคน นั่งเล่นไฟจนสว่างก็  
ได้ ไม่เห็นมันง่วงนอน, นั่งเล่นหมากรุกจนสว่างก็ได้ ไม่  
เห็นมันง่วงนอน อย่างนี้ก็เคยมี.



เราพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่า เล่นไฟ เล่นหมากรุก  
ได้จนสว่างไม่่วงนอนนั้น อยู่ได้ด้วยอำนาจของอะไร ? มันก็  
อยู่ได้ ด้วยอำนาจของจิต ที่เพ่งจ้องอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็น  
อารมณ์ที่รุนแรง มันก็เลยไม่่วงนอน.

เดี๋ยวนี้ทำไมเราจึงไม่เพ่งจ้อง ในการตรัสรู้ของ  
พระพุทธเจ้า ให้เป็นอารมณ์ที่รุนแรงถึงขนาดนั้นบ้าง มัน  
จะได้ไม่รู้สึกง่วงนอน. เมื่อทราบความจริงอย่างนี้แล้ว  
ก็คงจะแก้ปัญหานี้ได้มาก คือขจัดการเห็นแก่นอนได้ ใน  
เมื่อจะฝึกฝนการปฏิบัติเกี่ยวกับจิตใจ เช่น เกี่ยวกับสมาธิ  
ภาวนา เป็นต้น ในพระพุทธศาสนา.

มีคนหลายคน, มีพระหรือเณรหลายองค์ มาถาม  
อาตมาว่า ทำไม พอลงมือทำสมาธิมันถึงง่วงนอน ? ถ้าไม่  
ทำสมาธิมันก็อยู่ได้สบาย แต่พอลงมือทำสมาธิมันถึงงว  
นอน; นั่นแหละ คือผลของการที่เป็นนักนอน.

ถ้าคนพวกนี้มาฝึกฝนบทเรียนอันนี้ อย่างที่กำลัง  
ทำอยู่นี้ ไม่เห็นแก่นอนกันเสียให้มากพอ นิสัยมันก็จะ  
เปลี่ยนไป, ร่างกายล้าวน ๆ มันก็จะเปลี่ยนไป เป็นการบังคับ

บังคับได้ เข้มแข็งสดชื่นอยู่ได้ ไม่รู้สึกง่วงนอน ในการที่จะทำสมาธิ เป็นต้น.

เดี๋ยวนี้ ไม่นิยมการบังคับตัวเอง ในลักษณะอย่างนี้ อยากนอนก็นอนได้ตามใจ ไม่มีใครบังคับได้; แล้วมันก็นอน แล้วก็เกิดเป็นนิสัย พอถึงคราวที่ไม่ต้องการจะนอน ไม่อยากให้มันนอน มันก็นอนเสีย, ก็ทำไม่ได้ ก็สมน้ำหน้า ที่อยากจะนิยมชมชอบในการนอน. นี่ก็คือข้อเท็จจริงอันหนึ่ง ซึ่งจะต้องพิจารณา และจะต้องพิจารณาให้เห็นว่ามันเกี่ยวข้องกับอะไรกันกับเรากี่มากน้อย.

ถ้าหากว่าท่านทั้งหลาย ประสบความสำเร็จอะไรสักอย่างหนึ่ง ที่มีค่ามาก ในการที่ทนอดนอนมาได้ตั้งก่อนคืนนี้แล้ว เราก็ไม่ถูกยมบาลเอาตาย เป็นอันว่ารอดตัวไปที่ <sup>๕๘</sup> นคือการปรารภในเบื้องต้น ของการแสดงธรรมเทศนา <sup>๕๙</sup> ตอนนี้.



[เริ่มการบรรยายคราวนี้]

## ความสำคัญของถ้อยคำ.

ทันที ก็จะได้กล่าวถึงเรื่องที่ตั้งใจว่าจะแสดง สืบ  
ต่อไป. สิ่งหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญมาก นั่นก็คือเรื่องของ  
คำพูด เกี่ยวกับถ้อยคำที่ใช้พูดกันอยู่. ถ้าเป็น ถ้อยคำ  
ชั้นลึก เป็นภาษาธรรมะ ที่แสดงถึงธรรมชาติชั้นลึก  
มันมีความหมายอย่างอื่น ซึ่งคนธรรมดาสามัญไม่อาจจะเข้าใจ  
ได้. คำพูดชนิดนี้เอง เป็นเหตุให้ ฟังกันไม่ค่อยจะรู้  
เรื่อง; ถ้าคนพูดก็พูดด้วยภาษาที่ลึกกว่าธรรมดา แล้ว  
คนฟังก็ฟังด้วยความรู้ในภาษาระดับธรรมดา มันก็ฟังไม่รู้  
เรื่องแน่.

เอาตมาพยายามสังเกตข้อน้อยตลอดเวลา และก็  
ได้พยายามที่จะแก้ปัญหาข้อนี้ด้วย คือพยายามหาทาง ให้  
ทุกคนเข้าใจความหมายแห่งถ้อยคำ หรือภาษาที่ลึกซึ้ง ที่  
เรียกกันว่า “ภาษาธรรม” มีความหมายลึกซึ้งไปกว่า  
ธรรมดาและยังลึกซึ้งกันอยู่เป็นชั้น ๆ หลายชั้นด้วย.

มันจึงเป็นการยาก ที่จะพูดกันเพียงคราวเดียว  
 ครองเดียว แล้วจะเป็นผู้เจนจัดในการพูดหรือการฟังภาษา  
 ชนิดนี้ ซึ่งจะเรียกว่า ภาษาธรรมชาติ คู่กันกับ *ภาษาคน* ซึ่ง  
*เข้าใจกันได้ง่าย* เพราะพูดและฟังกันจนชินอยู่ตลอดเวลา;  
 ส่วน ภาษาธรรมชาติ นั้น มีความหมายพิเศษ ไกลออกไป  
 หรือ ลึกกว่าภาษาคนที่พูดกันอยู่. ขอให้สังเกตดูให้ดี.

### พิจารณาธรรมชาติของคำว่าชีวิต

จะยกตัวอย่าง เช่นคำว่า *ชีวิต*. คำว่า *ชีวิต* นี้  
*คืออะไร? คนธรรมดา* สามัญ ศึกษาบางอย่างลูกเด็ก ๆ เขาก็  
 จะพูดไปตามที่เคยเล่าเรียนมา ว่า *ชีวิต* นี้ ก็คือความที่มันยัง  
*ไม่ตาย* มันยังมีชีวิตอยู่ มันยังไม่ตาย, มันก็เท่านั้นเอง.  
 แต่ใน ภาษาธรรมชาติ นั้น เขาไม่ได้หมายถึงความที่มันยังไม่  
 ตายอย่างนั้น; แต่หมายถึงความหมายอันอื่น ที่เป็นความ  
 หมายของ การอยู่ด้วยความเป็นอยู่ หรือด้วยความไม่  
 ตาย นั่นเอง ว่ามันคืออะไรกันแน่. เมื่อมัน อยู่ด้วยความ  
 ไม่ตายนั้น มัน อยู่อย่างไร? อยู่เพื่อประโยชน์อะไร?  
 และมีความหมายอย่างไร? นี่แหละ คือภาษาที่ลึกลงไป  
 เรียกว่าภาษาธรรมชาติ แม้อย่างนั้นมันก็ยังมียุคหลายชั้น.



เมื่อพูดขึ้นเป็นคำถามว่า ชีวิตคืออะไร? ก็  
 อยากจะตอบว่า ชีวิตเป็นความบ้าของธรรมชาติ ที่มัน  
 แต่ปรุงแต่งธาตุรูปชานาม ให้เป็นนั่นเป็นนี่ เป็นควันไป  
 ที่เดียว, แล้วก็มีความรู้สึกหลงใหล ในความเอร็ดอ่อยอยู่  
 เป็นความรู้สึกตามธรรมดา ที่เรียกว่า สัญชาตญาณ.

ขอทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่า เมื่อถามขึ้นว่า ชีวิต  
 คืออะไร? เราตอบว่า ชีวิตเป็นความบ้าชนิดหนึ่งของ  
 ธรรมชาติ ที่มันแต่ปรุงแต่งธาตุนี้ชานาม ชารูป ชานาม  
 ชาคฤจิต ชาคฤวิญญาณ อะไรก็ตาม ให้เกิดความรู้สึก  
 เป็นทาสของความเอร็ดอ่อย ทางตา ทางหู ทางจมูก ทาง  
 ลิ้น ทางกาย หรือทางใจเอง, แล้วก็เป็นที่สย คือเป็นไปได้อ  
 เอง อย่างที่เรียกว่า สัญชาตญาณ.

ลองคิดดูเถอะว่า นี่มันเป็นภาษาอะไรกัน? บอก  
 ว่า ชีวิตเป็นความบ้าของธรรมชาติ ปรุงแต่งสังขารไม่มีที่  
 สิ้นสุด.

ทีนี้ถ้าจะมีปัญหาขึ้นมาอีกสักปัญหาหนึ่งว่า ชีวิต  
 นี้มีทำไมกัน? มีขึ้นมาทำไมกัน? เมื่อมันเป็นความบ้าแล้ว  
 มันจะมีมาทำไมกัน?

ก็ตอบว่า ชีวิตมันมี เพื่อให้ความบ้านั้นมัน  
สิ้นสุดกันเสียที. ถ้าไม่เคยบ้านั้นก็ไม่สิ้นสุด ก็ให้มันบ้า  
ขึ้นมาเสีย; แล้วมันบ้าไปจนสิ้นสุด, สิ้นสุดการปรุงแต่ง  
บ้า ๆ บอ ๆ นั้นกันเสียที, แล้วก็จะสงบเย็นเป็นนิพพาน;  
ไม่ต้องไหลไปเป็นวิกฎสงสาร หรือเป็นการปรุงแต่ง  
อีก; ชีวิตมันมีเพื่ออย่างนี้.

พวกเด็ก ๆ เขาว่า มีชีวิตเพื่อกิน เพื่อเล่น ให้  
เอร็ดอร่อย, พวกวัยรุ่นหนุ่มสาวก็มีชีวิตเพื่อกามารมณ์, เขา  
ว่าอย่างนั้น; แล้วมันต่างกันถึงขนาดนี้. เราจะคิดว่า  
อย่างไรดี? อย่างน้อยก็คิดว่าอย่างไรหน้มันถูก?

ที่นี้ สมมติว่าจะมีปัญหาคือไปอีกสักปัญหาหนึ่งว่า  
ถ้าชีวิตมันเพื่อ จะให้หยุดบ้าแล้ว จะต้องทำอย่างไรต่อ  
ไป?

ก็ตอบว่า ให้มันหยุดบ้าในความเอร็ดอร่อยนั้น  
เสีย, แล้วก็ปรับปรุงให้มันตั้งอยู่ตามหนทาง หรือตาม  
ทำนองคลองธรรมที่ถูกต้อง; โดยสรุปแล้วก็คือ ตาม  
คลองของอริยมรรค มีองค์ ๘ ประการ นั้นเอง. เมื่อ



ทำอยู่อย่างนี้ ชีวิตมันก็จะหยุดบ้า มันจะไม่ปรุงแต่งอะไร  
ให้วุ่นวาย ยุ่งยากลำบาก อีกต่อไป.

ชีวิตมันมีความหมายอย่างนี้ ในเมื่อคนธรรมดา  
เขาพูดว่า ชีวิตเป็นแต่เพียงความเป็นอยู่ มันยังไม่ตาย  
เท่านั้น. เรากลับบอกว่า ชีวิตนี้คือความบ้าของธรรม-  
ชาติ, ปรุงแต่งให้มันไหลเป็นควันไป แล้วก็เอิร์ตอ้อย  
ในเมื่อมีผัสสะ ชนิดที่ให้ความเอิร์ตอ้อย.

เมื่อถามว่า ชีวิตนี้ทำไมกันอีก? ก็กลายเป็นว่า  
เพื่อหยุดบ้ากันเสียที และเมื่อถามว่าทำอย่างไรจะ หยุดบ้า?  
ก็จัดให้ชีวิตนี้มันอยู่ในคลองของอริยมรรคมีองค์ ๘.  
ท่านทั้งหลายก็ลองซักโยงความหมาย ให้มันต่อเนื่องกัน  
ให้เป็นอย่างดี แล้วก็คิดดูอีกทีว่า ชีวิตนี้มันคืออะไร?

เมื่อพิจารณาใคร่ครวญอยู่อย่างนี้ มันมีปฏิภาณ  
เกิดขึ้นแจ่มใสพอสมควร ที่จะเขียนเป็นคำกลอนได้ ก็เลย  
เขียนไว้เป็นคำกลอน ว่า :-

ชีวิตนี้ คืออะไรกัน? ฉันคิดว่า  
เป็นความบ้า ของธรรมชาติ ประหลาดขัน  
ปรุ่่งแต่งธาตุ แห่งกายใจ ไหลเป็นควัน  
เป็นธาตุความ - อร่อย ชั้น สัญชาติญาณ.

ชีวิตนี้ มีทำไมกัน? ฉันเห็นว่า  
เพื่อความบ้า ถึงที่สุด สิ้นสงสาร  
สงบกาย ใจ เย็น เป็นนิพพาน  
อวสาน แห่งความไหล ไม่มีควัน.

ชีวิตนี้ ทำอย่างไรกัน? ฉันถือว่า  
ต้องหยุดบ้า ในอร่อย คอยผ่อนผัน  
ตามองค์มรรค แปรประการ ประสานกัน  
ทุกคืนวัน ให้ถูกต้อง คลองสัมมา.

ฟังยากหรือฟังง่าย? เข้าใจยากหรือเข้าใจง่าย?  
บางคนคงเข้าใจไม่ได้ เพราะได้ยินคุยกันกระหนุงกระหนิงๆ  
ไม่ได้ฟังเอาตามพูดเลย เพราะว่ามันเข้าใจยาก มันฟังไม่  
เข้าใจ มันเลยไปคุยกันเสียเอง.



ดูความหมาย หรือ คำอธิบาย ของคำว่า ชีวิต ใน  
 ลักษณะนี้. นี่มันไม่มีอะไร นอกจากความยุ่งยากลำบาก  
 ของภาษา ที่มันลึกลงไป มัน มีความหมายลึกลงไป ๆ.  
 นักเบนตัวอย่างอันหนึ่งแล้วว่า ภาษาที่มันไม่พอ ที่จะถ่าย  
 ทอดความรู้ หรือความรู้สึก ให้แก่กันได้ทันที. เช่นเมื่อ  
 อธิบายสิ่งที่เรียกว่า ชีวิต ในลักษณะอย่างนี้ หลายคนฟัง  
 ไม่รู้เรื่อง หลับไปแล้วก็มี คุณก็กระหนุงกระหนิงแข่งกับ  
 อาตมามากมี นี่มันก็เป็นพยานเห็นชัดอยู่.

### ภาษาธรรมชาติของคำว่า “ตัวเอง”.

เอา! ที่นี่ลองดูอีกเรื่องหนึ่ง คือคำว่า ตัวเอง.  
 ตัวเอง นี่มันคืออะไร?

ตัวเอง นี่คือสิ่งที่มันรู้จักได้ยากที่สุด ทำไมมันจึง  
 เป็นอย่างนั้น? ก็เพราะว่าตัวเองมันต้องรู้จักตัวเอง แล้ว  
 ตัวเองมันจะรู้จักตัวเองได้อย่างไร? ฉะนั้น ตัวเองจึงเป็น  
 สิ่งที่รู้จักได้ยากที่สุด, มันเหมือนจะให้คนบ้า รู้จักตัวเอง  
 ซึ่งกำลังบ้า; ฉะนั้นมันจึงรู้จักยากที่สุด.

รู้จักตัวเองนี่ รู้จักได้ยากที่สุดกว่าสิ่งใด ๆ ตัว  
 เองที่คนโง่ ๆ เขามักจะพูดว่า “กูรู้จักมันดี กูรู้จักตัวกูดี”  
 นูรู้จักผิด ๆ ทงนนั้น เขารู้จักด้วยความโง่ เขาเข้าใจว่าอย่าง  
 ไร เขาก็ว่าเขารู้จักถูกต้องแล้ว ฉะนั้น คนโง่เหล่านี้ก็อวด  
 อยู่ว่า “เรารู้จักตัวเราดี”

ที่จริงมันไม่เป็นเช่นนั้น การที่รู้จักตัวเองให้ถูก  
 ต้อง ให้มีประโยชน์นั้น มันทำไม่ได้. มันทำได้ยาก.  
 เราจึงได้เห็น คนจำนวนมากนี้ทำผิด ๆ แล้วใครสอนก็ไม่  
 เชื่อ กลับดื้อเสียอีก; เขาแนะนำในทางที่ถูกต้อง มันก็ไม่  
 เชื่อ มันก็ยังคงดื้อเสียอีก. นี่เพราะว่าไม่รู้รู้จักตัวเอง.

ที่วารู้อยู่นั้น หรือจะอวดว่าวารู้อยู่นั้น มันไม่ถูก  
 ทงนนั้นแหละ. ถ้าวารู้จักตัวเองอย่างถูกต้องแล้ว จะทำ  
 อะไร ๆ ถูกต้อง, แล้วเป็นไปราบรื่น, ไม่มีเด็กหัวดื้อ.  
 เด็กหัวดื้อก็คือเด็กที่ไม่รู้จักตัวเอง แล้วก็เชื่อคนอื่นด้วย.

สรุปความว่า ตัวกู ตัวฉัน ตัวอะไร ที่รู้สึกนั้น  
 มันเป็นตัวที่ลวง ที่หลอกลวง, คือรูไม่จริง รู้สึกไม่จริง.  
 ถ้ายังมีความรู้สึกว่า ตัวตน ตัวกู ตัวผู้ ตัวเรา ตัวเขา อยู่



เมื่อไร ก็เรียกว่ายังง่องอยู่เพียงนั้น เพราะมันไม่อาจจะมิตัว  
ตนได้.

ตัวตนที่แท้จริงมีไม่ได้ นอกจากตัวตัวเดียว  
เท่านั้น คือตัวธรรมะ ตัวสัจจะที่เป็นความจริงของธรรม-  
ชาติ. นี้เรียกว่าตัวธรรมะ ตัวนี้จริง. ส่วน ตัวตน  
ตัวกู ตัวฉัน ตัวเรา ตัวเขา ที่จิตมันรู้สึกคิดนึกได้ด้วย  
อำนาจของอวิชชา นั้นไม่เป็นตัวจริง ไม่ใช่ตัวจริง มันเป็น  
ตัวงों มันเป็นตัวมายา.

เมื่อมันเป็นตัวที่ไม่จริงแล้ว จะให้มันรู้จักตัวเอง  
ได้อย่างไรกัน? มันเหลือวิสัย ที่จะให้ตัวที่ปรุงขึ้นมาจาก  
อวิชชา รู้จักตัวมันเอง. นี่มันเป็นไปไม่ได้.

นี้คำว่า "ตัวเอง" จึงเป็นคำประหลาด แทนที่  
ทุกคนจะรู้จัก มันกลายเป็นไม่รู้จัก, มันไปรู้จักอันอื่น  
เสียมากกว่า. ความคิดเกิดขึ้นอย่างนั้นแล้ว ก็เขียนเป็น  
คำกลอนไว้ว่า :-

สิ่งรู้จัก ยากที่สุด กว่าสิ่งใด

ไม่มีสิ่ง ไหนไหน ได้ยากเท่า

สิ่งนั้นคือ ตัวเอง หรือ ตัวเรา

ที่คนเขลา หลงว่ากู - รู้จักดี

ที่พระค้อ เณรค้อ และเด็กค้อ  
 ไม่มีหรือ มีสร้าง อย่างหมุนจี้  
 เพราะความรู้ เรื่อง ตัวกู มันไม่มี  
 หรือมีอย่าง ไม่มี ที่ถูกตรง

อัน ตัวกู ของกู ที่รู้สึก  
 เป็นตัวหลง เหลืออีก ให้คนหลง  
 ส่วนตัวธรรม เป็นตัวจริง ที่เที่ยง  
 หหมดความหลง รู้ตัวธรรม ถ้าเลิกตน.

ไม่มีตัวตนไหนที่จริงเท่า หรือว่าเลิกกว่าตัว  
 ธรรม ฉะนั้น ตัวเองนี่ก็เป็นมายา เหลวคว้างไปหมด.

นี่เป็นตัวอย่างอันหนึ่งที่แสดงว่า คำว่า "ตัวเอง"  
 นี้ มันเข้าใจยาก. ถ้าเอาตัวเองที่เป็นความรู้สึก ตาม  
 ความรู้สึกของกิเลส หรืออวิชชาแล้ว มันก็ยิ่งเหลวแหลก  
 หมด; ควรจะหันไปหาตัวเอง หรือตัวจริง กันที่ตัว  
 ธรรม.

ตัวเองนั่น คือตัวสิ่งที่มีมันเป็นตัวของมันเองได้;  
 อย่างนี้ไม่มีอะไร นอกจากตัวธรรมที่แท้จริง ถึงขนาดที่



ต้องเป็นอสังขตธรรม คือธรรมที่ไม่มีอะไรปรุงแต่งขึ้นมา, ได้แก่กฎของธรรมชาติ ที่เป็นสัจจะ ที่เป็นอสังขตะ เรียกว่าไม่หลอกลวงอะไร ไม่อาจจะผิดได้.

นี่คือตัวเอง หรือสิ่งที่มันเป็นตัวเองในตัวมันเอง, มันเป็นตัวเองได้โดยตัวเอง ไม่ต้องมีเหตุปัจจัยอะไรมาสร้างมาทำ หรือมาช่วยให้รู้สึกคิดนึก.

ท่านทั้งหลายลองคิดดูว่า คำพูดนี้มันเล่นตลกกันถึงขนาดนี้.

**ดูคำว่า “มองดินเห็นฟ้า มองฟ้าเห็นดิน”.**

จะยกตัวอย่างต่อไปอีกสักเรื่องหนึ่ง ซึ่งมันจะยากขึ้นไปอีก คือคำพูดที่จะพูดว่า มองดินแล้วก็เห็นฟ้า พอมองฟ้าแล้วก็เห็นดิน.

มันยากมากน้อย เมื่อพูดออกไปอย่างนี้ ใครเข้าใจว่าอย่างไร? คงจะรู้สึกว่ามันเป็นคำพูดที่بابอที่สุดแล้ว ถ้ามองดินก็เห็นฟ้า ถ้ามองฟ้าก็เห็นดิน มันเป็นไปได้อย่างไรกัน.

มองดินเห็นฟ้า นี่มัน คนมีปัญญา มองเห็น  
 ของที่เป็นต้น เป็นก่อน เป็นของแข็ง นี้ กลับเห็น  
 เป็นของว่าง ว่างจาก อัดตา ว่างจาก อัดตเนีย ไม่มี  
 อะไรที่เป็นตัวเป็นตน. มองโลกทั้งโลกนี้กลับเห็นว่าง ว่าง  
 เหมือนกับฟ้า และมันยิ่งกว่าฟ้า; เพราะมีความว่างถึง  
 ขนาดที่เรียกว่า สุญญตา อยู่ในดิน ในแผ่นดิน ในสิ่งที่  
 เป็นธาตุดิน. มองไปยังธาตุดิน กลับเห็นว่าง; นี้ก็เรียก  
 ว่า มองดินกลับเห็นฟ้า เห็นว่าง.

ที่นี้ มองฟ้ากลับเห็นว่าดิน นะว่างอย่างไร? ก็คือ  
 มองดูที่ความว่าง หรือฟ้าที่ว่างยิ่งขึ้นไปอีก กลับเห็นว่า  
 ในความว่าง หรือในสุญญตา ในมหาสุญญตานั้น กลับมี  
 สิ่งที่เข้มแข็ง แน่นหนา ถาวร ไม่เปลี่ยนแปลง ก็คือ  
 อมตะ หรือว่า นิพพาน ซึ่งเป็นของแข็งยิ่งกว่าสิ่งใด, หา  
 พบได้ในความว่าง คือสุญญตา. นี่มองว่าง มองฟ้าแล้ว  
 กลับปะดิน.

จึงพูดขึ้นมาว่า มองดินเห็นฟ้า พอมองฟ้าก็เห็น  
 ดิน; แต่ดินในที่นี้ มันมีความหมายอย่างอื่น มันดินใน  
 ภาษารธรรม คือแผ่นดินที่เหยียบได้ อาศัยได้ ไม่หลอกหลวง.



แผ่นดินในโลกนี้ อย่างที่เรากำลังนั่งอยู่นั่งอยู่ บนแผ่นดินชนิดนี้ มันหลอกลวง มันไม่จริง. แผ่นดินที่อยู่ในสัญญาตา จะเรียกว่า โลกอุดร หรือเรียกว่า นิพพาน, หรือสมมติเรียกกันว่าอมตมหานคร เมืองแห่งอมฤตอย่างนี้ ก็มี นี้กลับเป็นดินที่แท้จริง.

ทีนี้ คนเราเห็นอย่างไรหรือเปล่า? มองดินเห็นฟ้า มองฟ้าเห็นดิน หรือเปล่า? หรือว่าถ้า มองดินเห็นดิน เอ้า, ก็ทำไปสิ มันก็อยู่กะดิน; เหมือนกะใส่เต๋อนมันอยู่กะดิน มันเห็นดินเมื่อไร มันก็กินดิน ดูดิน กินเข้าไป ถ่ายออกมา ดูดินเข้าไป ถ่ายออกมา. นี่คนที่เห็นดินเป็นดิน สมน้ำหน้ามัน, เห็นฟ้าเป็นฟ้า ก็สมน้ำหน้ามัน ที่ไม่พบอะไรที่จะเป็นประโยชน์ได้.

นี่คำว่า ดิน กับคำว่า ฟ้า นั้นมันก็มีความหมายได้หลายชั้น เป็นภาษาที่ลึก อย่างที่เอามาเรียกอย่างนี้ก็ คือว่า ฟ้า นี้ แทนที่จะเป็นฟ้าตามธรรมดา กลายเป็นสัญญาตา คือความว่าง ดิน แทนที่จะเป็นโลกแผ่นดินตามธรรมดา กลับหมายถึงนิพพาน ซึ่งเป็นของแข็งยิ่งกว่าอะไร เพราะไม่มีเหตุปัจจัยอะไรปรุงแต่ง.

สิ่ง<sup>๕</sup>ทั้งหลายที่มีเหตุ<sup>๕</sup>ปัจจัย<sup>๕</sup>ปรุงแต่ง<sup>๕</sup>นั้น มันแข็งไป  
ไม่ได้; แม้ก่อน<sup>๕</sup>หิน<sup>๕</sup>ก้อน<sup>๕</sup>นี้ มัน<sup>๕</sup>เป็น<sup>๕</sup>สังขาร<sup>๕</sup> มีเหตุ<sup>๕</sup>ปัจจัย<sup>๕</sup>  
ปรุงแต่ง มัน<sup>๕</sup>ไหล<sup>๕</sup>อยู่<sup>๕</sup>เรื่อย มัน<sup>๕</sup>แข็ง<sup>๕</sup>ไป<sup>๕</sup>ไม่ได้ มัน<sup>๕</sup>สู้<sup>๕</sup>สิ่ง<sup>๕</sup>ที่ไม่  
มีเหตุ<sup>๕</sup>ปัจจัย<sup>๕</sup>ปรุงแต่ง<sup>๕</sup>ไม่ได้.

นี่ เราจึงได้<sup>๕</sup>ความ<sup>๕</sup>หมาย<sup>๕</sup>ของ<sup>๕</sup>คำ<sup>๕</sup>เหล่านี้<sup>๕</sup> ผิด<sup>๕</sup>แปลก  
แตกต่างกัน<sup>๕</sup>ไป จน<sup>๕</sup>พูด<sup>๕</sup>ได้<sup>๕</sup>อย่าง<sup>๕</sup>ที่ไม่<sup>๕</sup>มี<sup>๕</sup>ใคร<sup>๕</sup>เชื่อ<sup>๕</sup>, หรือ<sup>๕</sup>ลูก<sup>๕</sup>เด็ก<sup>๕</sup>ๆ  
มัน<sup>๕</sup>จะ<sup>๕</sup>ให้<sup>๕</sup>เอา<sup>๕</sup> ว่า<sup>๕</sup>นี้<sup>๕</sup>บ้า<sup>๕</sup>แล้ว<sup>๕</sup>ว้าย<sup>๕</sup> มอง<sup>๕</sup>ดิน<sup>๕</sup>เห็น<sup>๕</sup>ฟ้า<sup>๕</sup> มอง<sup>๕</sup>ฟ้า<sup>๕</sup>เห็น<sup>๕</sup>  
ดิน<sup>๕</sup> อย่าง<sup>๕</sup>นี้. พอ<sup>๕</sup>ความ<sup>๕</sup>รู้สึก<sup>๕</sup>ก่อน<sup>๕</sup>นี้<sup>๕</sup>เกิด<sup>๕</sup>ขึ้น<sup>๕</sup> ก็<sup>๕</sup>เขียน<sup>๕</sup>เป็น<sup>๕</sup>  
กลอน<sup>๕</sup>ไว้<sup>๕</sup>ว่า :-

เมื่อ<sup>๕</sup>มอง<sup>๕</sup>ดิน<sup>๕</sup> เห็น<sup>๕</sup>ฟ้า<sup>๕</sup> นิ<sup>๕</sup>จา<sup>๕</sup>เอ๋ย  
มอง<sup>๕</sup>ฟ้า<sup>๕</sup>เห็น<sup>๕</sup> ดิน<sup>๕</sup>ใหญ่<sup>๕</sup> กระจ<sup>๕</sup>ไร<sup>๕</sup>เลย  
ฉัน<sup>๕</sup>จะ<sup>๕</sup>เอ๋ย<sup>๕</sup> พัง<sup>๕</sup>ดู<sup>๕</sup>หนา<sup>๕</sup> บ้า<sup>๕</sup>หรือ<sup>๕</sup>ดี<sup>๕</sup>?  
คือ<sup>๕</sup>มอง<sup>๕</sup>โลก<sup>๕</sup> เห็น<sup>๕</sup>ว่าง<sup>๕</sup> จาก<sup>๕</sup>อดีต<sup>๕</sup>า  
ว่าง<sup>๕</sup>จาก<sup>๕</sup> อดี<sup>๕</sup>ต<sup>๕</sup>น<sup>๕</sup>ี<sup>๕</sup>ยา<sup>๕</sup> อย่าง<sup>๕</sup>เต็ม<sup>๕</sup>ที่<sup>๕</sup>  
มัน<sup>๕</sup>ว่าง<sup>๕</sup>จริง<sup>๕</sup> ยิ่ง<sup>๕</sup>กว่า<sup>๕</sup>ฟ้า<sup>๕</sup> เพราะ<sup>๕</sup>ว่า<sup>๕</sup>มี<sup>๕</sup>  
สิ่ง<sup>๕</sup>หนึ่ง<sup>๕</sup>ที่<sup>๕</sup> เรียก<sup>๕</sup> มหา<sup>๕</sup> - สฤ<sup>๕</sup>ญ<sup>๕</sup>ตา.



ครันมองดู โลกกว้าง อย่างแท้จริง  
ก็เห็นสิ่ง ที่เรียก ว่า มหา -  
อมฤต นคร ซ้อนอยู่นา  
นี้เรียกว่า มองฟ้า แล้วปะดิน.

คิดดูเถิด บ้าหรือดี มีให้ดู  
ถ้าไม่เห็น อย่าเพ่อจู้ มาตดิน  
ถ้าจะมั่ว อยู่ทีเห็น ดินเป็นดิน  
ก็ดูตกิน มันไป เป็นไส้เดือน.

กลอนนี้มันไม่สู้เรียบร้อย เพราะมันเป็นแต่เพียง  
ร่าง ๆ มาเท่านั้นเอง. แต่ักพอจะได้ใจความ ว่า มองดิน  
เห็นฟ้า มองฟ้าเห็นดิน, หรือว่า มองดินกลับปะเอาฟ้า  
มองฟ้ากลับปะเอาดิน, เป็นตัวอย่างของภาษา ที่ไม่ใช่ภาษา  
ธรรมดา คือไม่ใช่ภาษาคน หรือภาษาโลก; แต่เป็น  
ภาษาธรรม ซึ่งจะต้องสนใจกันไว้บ้าง มันจะช่วยได้มาก.

เมื่อก่อนนี้ เราไม่ได้มีการแบ่งแยกกันอย่างนี้.  
อาตมาก็ได้สังเกตพบว่า ความยุ่งยาก ลำบาก เสียเวลา  
มันอยู่ที่ตรงนี้; ฉะนั้น จึงได้พยายาม แยกภาษา ให้เป็น

๒ ภาษาเสีย เรียกว่า ภาษาคน กับ ภาษาธรรม พยายาม  
 ฝึกจนมาหลายปีแล้ว เดียวนี้รู้สึกว่ามีผลอยู่ มีผลมาก  
 ทำให้คนเข้าใจธรรมะได้ง่าย ได้เร็ว เพราะว่ามันมองเห็น  
 ภาษาธรรม.

### รู้จักภาษาคน - ภาษาธรรม

แล้วจะเข้าใจธรรมะได้ง่าย.

เรื่อง ภาษาคน - ภาษาธรรม นี้ แปลเป็นภาษา  
 อังกฤษ ก็ปรากฏว่าพวกฝรั่งก็ชอบมาก ชอบหนังสือเรื่อง  
 ภาษาคน - ภาษาธรรม นี้มาก เพราะช่วยให้เข้าใจคน เข้า  
 ใจศาสนา เข้าใจพระเจ้า เข้าใจอะไรต่างๆ ได้ดี. จึงมา  
 พุดให้ท่านทั้งหลายฟังว่า จงพยายามใช้ประโยชน์ของสิ่ง  
 นี้ คือการ รู้จักธรรมภาษาให้มันเป็นขั้นๆ ตามความ  
 ยากง่าย ตามความตื้นลึกของมัน อย่าให้ภาษามันหลอก  
 ลวงเราได้อีก ถ้าทำได้อย่างนี้แล้ว ธรรมะก็จะเป็นของ  
 ง่าย.

นี่ขอให้สังเกตดูกันให้ดี ๆ เป็นพิเศษ และอาจจะ  
 เป็นของใหม่ สำหรับท่านทั้งหลาย, หรืออย่างน้อยก็บางคน



มันยังเข้าใจไม่ได้ ว่าภาษานี้เป็นอุปสรรค ที่ทำให้เรา  
เข้าใจธรรมะอันลึกซึ้งไม่ได้.

## คำว่า “ว่าง” เข้าใจยากอย่างยิ่ง.

คำที่เข้าใจยากอย่างยิ่ง หรือว่าเป็นภาษาที่เล่น  
ตลกอย่างยิ่ง ก็เช่นคำว่า *ความว่าง* เป็นต้น.

อาตมาพูดถึงเรื่อง *ความว่าง* แล้วก็ถูกตำ ถูกเขา  
รุมกันตำ เกี่ยวกับเรื่องความว่าง นี้ มากมายทีเดียว. นัก  
ดูหน้าหัว หน้าหัวก็หน้าหัว หน้าสงสารตัวเองก็หน้าสงสาร ;  
เพราะไปใช้ความหมายอันอื่น ให้แก่คำคำใดคำหนึ่ง ที่เขา  
รู้จักอยู่ก่อนแล้ว ว่ามันมีความหมายอย่างไร.

ทีนี้ก็ยากจะสรุปความยุ่งยากลำบาก เกี่ยวกับ  
ความหมายชั้นลึกซึ้งของคำว่า ว่าง ให้เห็นเป็นตัวอย่างอีก  
สักข้อหนึ่ง คือจะพูดขึ้นมาว่า เมื่อจิตได้ลูถึง หรือได้  
สัมผัสสิ่งๆ ที่เรียกว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่าง  
แท้จริงถึงที่สุดแล้ว จิตนั้นก็จะมีซาบในความว่าง  
อย่างแจ่มแจ้งชัดเจนสว่างไสวที่สุด.

ลองฟังดูให้ลึกซึ้งที่หนึ่งว่า ถ้าเมื่อใดจิตเข้าถึง พระ-  
พุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่แท้จริงถึงที่สุดแล้ว เมื่อนั้นจิต  
จะรู้จักหรือซึมซาบ ต่อสัญญาตา หรือความว่างอย่างยิ่งถึง  
ที่สุด

เลยกลายเป็นว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์  
นั้นเป็นความว่างไปเสีย, เป็นความว่างอยู่ในพระพุทธ  
พระธรรม พระสงฆ์. ใครเห็นพระพุทธ พระธรรม  
พระสงฆ์ ถึงที่สุดจริงๆ กลายเป็นเห็นความว่าง.

ที่นี้คนที่เขาไม่เข้าใจ เขาก็ม่าว่าดีที่สุดแล้ว, ทำ  
ให้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่มีเหลืออยู่เลย และ  
เขายังรักอยู่ เขายังยึดถืออยู่; เพราะเขาสอนกันตาม  
ศาลาวัด ว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นของจริง  
เป็นของแน่นอน เป็นของเกาะอาศัย เป็นที่พึ่งได้, แล้ว  
เดี๋ยววันมาพูดว่า ว่าง ว่าง หรือเป็น สัญญาตา ไป.

อธิบายว่า เมื่อจิตว่าง ไม่ได้ยึดถืออะไร เมื่อนั้น  
จะพบองค์จริง ของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วก็  
เห็นว่า แม้ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็ยังว่าง,



ว่างจากอุปาทาน, ว่างจากอุปาทานที่ว่า ตัวตน หรือ ของตน.  
 จะเห็นชัดยิ่งขึ้นมาว่า เมื่อจิตลุดถึงพระพุทฺธ พระธรรม  
 พระสงฆ์ สูงสุดแล้ว จิตก็ซึมซาบสิ่งที่เรียกว่า สัจฺญตฺตา.

ทีนี้ในสัจฺญตฺตา ชนิดนี้ มีกรุณาอย่างแท้จริงถึง  
 ที่สุด; แต่ว่าผู้ให้กรุณา หรือผู้รับกรุณานั้น มันไม่มี,  
 ในจิตที่ว่าง ประกอบอยู่ด้วยสัจฺญตฺตา ในจิตนั้นแหละ กลับ  
 มีกรุณาถึงที่สุด. ความหมายมันก็ลึก มันเป็นกรุณาอีก  
 ชนิดหนึ่ง, เป็นกรุณาที่ไม่มีตัวไม่มีตน ทั้งฝ่ายโน้นและ  
 ฝ่ายนี้.

กรุณากันอย่างมีตัวมีตน : คนหนึ่งกรุณาคนนั้น,  
 คนนี้รับกรุณาของคนนั้น, นั่นมัน เป็นกรุณาของความ  
 ยึดมั่นถือมั่น เป็นตัวเป็นตน เป็นเขาเป็นเรา เป็นผู้ให้  
 เป็นผู้ได้รับ; มันยังเป็นกรุณาที่ปลอมๆ อะไรอยู่. ที่  
 ไปรักเขาสงสารเขานะ มันหวังจะได้อะไรบางอย่างอยู่  
 เพราะว่ามันมีตัวของมันอยู่, คอมีตัวของฝ่ายโน้นอยู่ จึงให้  
 แล้วจะได้รับ แล้วก็จะได้ตอบแทน.

จะเห็น เมตตากรุณาที่มีรากฐานอยู่บนตัวตน  
 นั้น ไม่จริง จังอะไรนัก สู้เมตตากรุณาที่ว่างจากตัวตน

ไม่ได้. พอว่างจากตัวตนเมื่อไร มันย่อมเป็นเมตตากุณฺหา  
ที่แท้จริง โดยอัตโนมัติทันทีในตัวมันเอง โดยไม่ต้องเจตนา.

ฉะนั้นเราพูดได้ว่า พอปราศจากความยึดถือว่า  
ตัวว่าตน เท่านั้นแหละ มันก็ไม่มีขีดชั้น ไม่มีขอบเขต ที่จะ  
แบ่งแยกกว่าใครเป็นใคร; คนนั้นเป็นคนนี้, คนนี้เป็น  
คนนั้น มันเลิกหมด มันไม่มีขอบเขตที่จะแบ่งเป็นตน ๆ  
เป็นตัว ๆ, มันก็เข้าถึงความเป็นอันเดียวกันหมด. นี่คื  
มหาเมตตากุณฺหา ที่ใหญ่หลวง ที่แท้จริงที่ไม่หลอกหลวง  
ที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้.

ดังนั้นจึงถือว่า ในสัจธรรมอันนั้น มีกรุณาอัน  
ใหญ่หลวงอันแท้จริง แต่ว่าผู้ให้หรือผู้รับ กลับไม่มี ไม่มี  
ผู้ให้กรุณา ไม่มีผู้รับกรุณา เพราะมันเป็นอันเดียวกันเสีย  
เองหมด นี่บ้ำอกชนหนึ่งแล้วนะ.

ที่นี้บ้ำต่อไปอีก กรุณาที่เป็นตัวสัจธรรม หรือ  
ในสัจธรรมที่มีกรุณานั้นแหละ คือ เป็น อุเบกขา อย่าง  
ยิ่ง. กรุณาที่อยู่ในสัจธรรมนั้น เป็นอุเบกขาอย่างยิ่ง ไม่  
อาจจะมีความรู้สึกว่าชั่ว ว่าดี ว่าได้ ว่าเสีย ว่านั่น ว่านี่;



มันจึงเป็นอุเบกขาอย่างยิ่ง อยู่ในตัวความกรุณาที่มาจาก  
 สัจจะธรรม.

ถ้าเห็นมหากรุณาอันใหญ่ยิ่ง ในมหาอุเบกขา,  
 เห็นมหาอุเบกขาอย่างยิ่ง ในความว่างนั้น, นั่นแหละ คือ  
 ได้เห็นพุทธมณฑล หรือ พุทธเกษตร เป็นประเทศ เป็น  
 บ้านเมือง ของพระพุทธเจ้า; ก็บ้านที่หนึ่งแล้ว. มีบ้าน  
 มีเมือง มีเกษตร มีมณฑล เป็นพุทธมณฑลของพระพุทธ-  
 เจ้า; แล้วก็อยู่ในความว่างอย่างยิ่ง ถึงขนาดเป็นมหา  
 อุเบกขา เรื่องบ้าหรือเรื่องดี?

เมื่อเห็นว่า มหาอุเบกขาเป็นพุทธมณฑลอย่าง  
 ยิ่ง อย่างนี้ ก็พยายามประพฤติกิริยาหรือกระทำ ให้เกิดความ  
 วิมุตติหลุดพ้นโดยประการทั้งปวง. อุเบกขาถึงที่สุดแล้ว  
 ก็ย่อมเป็นวิมุตติหลุดพ้นอยู่โดยอัตโนมัติ ไม่ต้องทำ  
 อะไรอีก.

ที่ปัญญาของมนุษย์เรา ถ้าเป็น ปัญญาจริงแล้ว  
 จะไม่มีตัวตน เมื่อไม่มีตัวตน มันก็กลายเป็นมหากรุณา  
 อย่างที่ว่ามาแล้ว.

เดียนบัญญัติของคน มันมีแต่บัญญัติที่จะแสวงหาประโยชน์ตน ถึงแม้พวกที่พูดว่า จะแสวงหาพระนิพพานก็เถอะ; ดูให้ดีเถอะ ยังมีตัวตน ยังเห็นแก่ตน ยังไม่รู้จักพระนิพพาน ยังง้ออยู่ด้วยอวิชา มันก็แสวงหานิพพานได้. บัญญัติอย่างนั้นยังมีตน, แล้วมันก็ไม่เป็นมหารุณาที่แท้จริงได้.

ฉะนั้นเราถือเป็นหลักว่า ถ้ามันเป็น บัญญัติที่แท้จริงแล้ว มัน จะเต็มเปี่ยมอยู่ด้วยความหมายแห่งกรุณาที่มาจากสุญญตา, แล้วกรุณานั้นมันเป็นอุเบกขาอย่างยิ่ง, แล้วอุเบกขานี้ ย่อมเป็นวิมุตติ คือความหลุดพ้น อยู่ในตัวมันเองโดยอัตโนมัติ.

คงจะฟังไม่ถูก หลายคนหลับไปแล้ว อาตมาก็นั่งพูดบ้าง ๆ บอ ๆ อยู่คนเดียว.

แต่ขอยืนยันว่า เรื่องนั้นถูกต้องที่สุด; เท่าที่คิดไปคิดมา ทบทวนไปทบทวนมาอยู่เป็นประจำ มันก็มองเห็นอย่างนี้. เมื่อไม่มองเห็นเป็นอย่างนี้ได้ก็พอใจ แล้วก็เขียนไว้เป็นคำกลอน ซึ่งดูจะบ่าบอที่สุด คือเขียนว่า:—



จิตถึง พุทฺธ-ธรรม-สงฆ์ อย่างแรงกล้า  
 นั้นข่มขาบ สุกญญา สว่างไสว  
 ในสุกญญา มีกรุณา เต็มสุดใจ  
 แต่ผู้ให้ และผู้รับ กลับไม่มี.

กรุณา ที่เป็นตัว สุกญญา  
 คือมหา อุเบกขา วิสุทฺธิศรี  
 ใครเห็นชัด เหลือจะจัด ว่าชั่วหรือดี  
 เขาเห็นพุทฺธ— มณฑลที่ ในกายตน.

ดังนั้นจัด ให้มหา อุเบกขา  
 นำวิญญาณ์ สุวิมุตติ วิสุทฺธิผล  
 ดวงประทีป แห่งปัญญา ถ้าเต็มพล  
 ย่อมเต็มล้น ด้วยมหา กรุณา. (บ้าง)

เขียนคำว่า “บ้าง” ไว้ต่อท้ายตอนจบของคำกลอน นี้ก็อยู่แล้ว  
 นำหัว ที่ตัวเองก็อครู้สึกว่ามันบ้างไม่ได้; แต่แล้วมันมองเห็นอย่างนี้,  
 มันมองเห็นความจริงอย่างนี้ แล้วมันเลิกกลับกันอยู่อย่างนี้.

ที่เอามาเล่าให้ฟังนี้ ก็ไม่ได้พยายาม ที่จะทำให้ท่าน  
 ึ่งทั้งหลายเข้าใจ เพราะมันรู้สึกว่าจะเข้าใจไม่ได้ในครั้งแรก;

แต่เอามาพูดให้ฟังนี้ ก็เพื่อจะให้ทราบไว้ว่า ภาษามัน  
ทำพิช มันเป็นอย่างนี้เอง มันมีอยู่เป็นชั้น ๆ ชั้น ๆ ที่ชั้น  
ลึกเข้าใจไม่ได้ เราก็พูดกันไม่รู้เรื่อง. เมื่ออาตมาพูดภาษา  
อย่างนี้ ทุกคนก็ว่าบ้าแล้ว ก็เป็นอันว่า ต้องรอไว้ก่อน, ต้อง  
รอไว้ก่อน, จนกว่าจะรู้ภาษา ที่ตรงกัน เท่ากัน ทัดเทียมกัน.

เอาละ, เป็นอันว่าสรุปความได้เสียที่ว่า ความยาก  
ลำบากในการศึกษาธรรมะนั้น มันอยู่ที่ ภาษาเป็น  
อุปสรรค ว่าภาษาไม่พอ ที่จะใช้บรรยายอะไรลงไปชัด ๆ  
เร็ว ๆ ได้. ภาษามันยังไม่พอ เพราะคนยังไม่ได้คิดคำ  
ขึ้นใช้เรียกสิ่งนั้น ๆ; ที่มันลึกเหลือประมาณ เราก็เอา  
ภาษาธรรมดาไปใช้กะมัน ก็เลยฟังกันไม่ถูกในทันที ต้อง  
มาทำความเข้าใจกันใหม่เป็นชั้น ๆ ไป.

ที่เห็นได้ง่าย ๆ เช่นเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสว่า  
อนัตตานิ คนทั้งหลายโดยมากก็สั่นหัว อนัตตาอะไร ฉันท  
ก็มีอยู่นี้ ฉันทคิดได้ ฉันทพูดได้ ฉันทกินได้ ฉันทนอนได้นี้  
เดี๋ยวนี้ก็ยังมียังอย่างนี้ ที่เขาไม่ยอมเชื่อว่า คนนี้มันเป็น  
อนัตตา อย่างนี้เป็นต้น.



แต่นั้นมันเป็นเรื่องลึกลับซับซ้อนเพียงคนเดียว มัน  
ก็คงจะพูดกันได้เข้าใจในโอกาสหนึ่ง แล้วเดี๋ยวนี้ก็เข้าใจกัน  
มากแล้ว ว่า อนัตตา นั้นเป็นอย่างไร ทั้งมันเป็นกลุ่ม  
สังขาร ที่มันคิดได้ นี้ก็ได้ พูดได้ ทำได้ แสวงหาได้ กินได้  
อยู่ได้ เลยเตลิดเปิดเปิงไปถึงว่า จะตายแล้วไปเกิดอีก  
ก็ต้องหยุดไว้ทีก่อน.

### เรื่องทควรทำความเข้าใจ คือ เรื่องสุญญตา.

ที่หัวข้อที่จะพูดกันในวันนี้ ตั้งใจไว้โดยตรง ก็คือ  
ว่าเรื่อง สุญญตา - เรื่องไม่มีตัวตน นั้น, มันว่างจาก  
ตัวตน มันก็ไม่มีตัวตน. เรื่องไม่มีตัวตนของตน มันก็คือ  
เรื่องสุญญตา หรือความว่าง. เรื่องความว่าง มันก็คือ  
ความไม่มีตัวตน หรือของตน.

มันเป็นความว่างคำใหม่สำหรับคนโง่; แต่  
เป็นคำเก่าแก่ที่สุด เข้าใจกันได้ง่ายที่สุด สำหรับบุคคล  
ในระดับพระพุทเจ้า ตั้งแต่ตักดำบรรพมาทีเดียว ไม่ใช่

คำใหม่; แต่มันเป็นคำใหม่เยี่ยมที่สุด สำหรับพวกเราที่ไม่เคยได้ยินได้ฟัง. ฉะนั้นขอให้ทราบถึงข้อเท็จจริงอันนี้.

ถ้าพูดถึง ความว่าง หรือ สุญญตา ในพุทธศาสนาแล้ว มันก็ไม่ได้หมายความว่าคนที่คนธรรมดาเขารู้กัน, คือคนธรรมดาเขาถือว่า ถ้าว่างแล้วมันก็ไม่มีอะไร. แต่ในภาษาธรรมนี้ ว่าง ทั่ว ๆ ที่มันมีอะไรอยู่เต็มไปหมด เพียงแต่มันว่างจากความหมายแห่งตัวตน และของตน. นี้คำว่า ว่าง กับ ความไม่ใช่ตน นั้น ก็ เป็นสิ่งเดียวกัน. ทั้งว่าง ทั้งไม่ใช่ตน ก็มีอยู่ในทุกสิ่ง ที่เราเห็น ๆ กัน อยู่ในโลกนี้สัมผัสได้ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เต็มไปหมด, เหลียวไปทางไหนมันก็เห็นเต็มไปหมด; แต่แล้วกลับเป็นของว่าง ไม่มีตัวตน ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ของตน.

ที่นี้เรื่องมันก็มีต่อไปว่า ผู้ใดเห็นความว่าง หรือ เห็นความไม่มีตน นี้จะเป็นคนที่หมดปัญหา, เป็นมนุษย์ที่ไปได้ถึงปลายทาง มีจิตใจสูงสุด ไปได้ถึงปลายทาง. เห็นความว่าง เห็นความไม่มีตัวตน ก็หมดปัญหา ก็ไม่มีความทุกข์ ที่จะเรียกโดยสมมติก็ว่าได้เข้านิพพานไปแล้ว เข้าไปอยู่ในเมืองนิพพานแล้ว. ถ้าพูดอย่างไม่สมมติ



พูดอย่างตามเป็นจริง ก็คือว่า ดับความโง่ในตัวตนนั้นเสีย เพราะเข้าถึงความว่าง.

ที่ปัญหาถามมีต่อไปว่า ทำอย่างไรจึงจะหายโง่? ทำอย่างไรจึงจะเห็นความว่าง? แล้วทำอย่างไรจึงจะฆ่าตัวตนเสียให้หมด? แล้วก็เกิดมีความว่างที่แท้จริง เป็นตัวแห่งความว่างอยู่แทน ได้นามชื่อสมมติใหม่ว่า อมตะ. อมตะ แปลว่า *ไม่ตาย*, อมตภาพ แปลว่า *ความไม่ตาย*, สมมติเป็นบ้านเป็นเมือง เรียกว่า อมตมหานคร นครแห่งความไม่ตาย.

อมตมหานคราน, อมตมหานคร นี้ เป็นคำพูดที่ไพเราะมาก; ถ้าเทศน์อย่างแต่ก่อน ถือบิลาเนเทศน์แล้วจะได้ยินคำเหล่านี้มากที่สุด. อาตมาก็เคยเทศน์มาแล้วด้วยบิลาเน เดียวก็พบคำว่า อมตมหานคร อมตมหานคราน โลกอุดร อย่างนี้เป็นต้น. เขาให้ความหมายใหม่ กลายเป็นโลกที่แท้จริง โลกที่ไม่แตกดับ โลกที่เป็นนิรันดร; ถ้าจัดเป็นภาวะก็เป็นสภาพนิรันดร เป็นอสังขตะ เป็นอมตะ เป็นนิรันดร นครแห่งความไม่ตาย.

ที่นั่นจะพูดอย่างสมมติ สำหรับคนที่รู้แต่ภาษาโลกๆ แต่เข้าใจได้ ว่าทำอย่างไรจึงจะเข้าไปสู่สภาพชนิดนั้น เข้าไปสู่เมือง นครนั้นจะได้ไม่ตาย? ก็เลยสมมติต่อไป อีกว่ามันมียาวนานหนึ่ง ก็นเข้าไปแล้วก็ไม่ตาย.

นี่หลายคนก็หูฟัง บางทีก็หยง่วงนอน พูดวันก่อน ค้างไว้ไม่ทันจะจบดี มีคนมาถามเรื่อย ถามเรื่อย ว่าอะไรเป็นอะไร? จะให้จดให้ที เมื่อตะกัณก็ไต่ยिनคนหนึ่งเขาเอาเรื่องนื้มากล่าวอีก. แล้วอาตมาก็บอกมาตงแต่หัวค้ำว่า จะพูดถึงเรื่องยาวนานนี้กันอีกที ให้มันละเอียดลออพอที่จะเข้าใจได้, ไม่ทิ้งไว้ห้วน ๆ สั้น ๆ เหมือนที่พูดไว้วันก่อน.

เอาละ, ที่นี้เราก็จะพูดถึง เรื่องยาวนานนี้กัน ให้มันสั้นสุดเสียที จะได้ไม่ต้องเข้าช้รบกวนถามกันอยู่อย่างไม่สั้นสุด.

.....

**พระพุทธเจ้าทรงเป็นแพทย์รักษาโรคอวิชชา.**

เมื่อจะพูดกันถึงเรื่องนี้ให้สมบูรณ์ ก็จะต้องอ้างพระบาลีในเถรคาคา มาประโยคหนึ่ง คือประโยคที่ว่า มหา



การุณิโก สตุธา สพฺพโลกติกิจฺฉโก. คือพระบาลีที่ยกขึ้นไว้ เป็นนิกเขปบทหัวข้อข้างต้น เมื่อเริ่มนำเทศน์ ว่า มหาการุณิโก สตุธา สพฺพโลกติกิจฺฉโก เป็นคำของพระเถระองค์หนึ่ง กล่าวยืดยาวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า แล้วประโยคนี้มี ความว่า พระศาสดาของข้าพเจ้า ประกอบไปด้วยกรุณาอันใหญ่หลวง, พระองค์ทรงเป็นแพทย์ ผู้เยียวยาโรคของสัตว์โลกทั้งปวง. หมายความว่า พระเถระองค์นั้นมองเห็น ยืนยันว่า พระพุทธองค์ทรงเป็นนายแพทย์ ผู้เยียวยาโรคของสัตว์โลกทั้งปวง.

เมื่อถามขึ้นว่า สัตว์โรคทั้งปวงเป็นโลกอะไร? คนทั่วไป หรือลูกเด็ก ๆ ก็บอกว่าเป็นโรคหลายอย่าง เหมือนที่กำลังไปรักษากันอยู่อย่างวุ่นวาย ที่โรงพยาบาลนั้น โรงพยาบาลนี้ ทั่วไปทั้งโลก. แต่โรคอย่างน้อยที่สุดที่พูดนี้ มันไม่ใช่โรคอย่างเดียวกันกับที่พระเถระองค์นั้น ท่านหมายถึง.

พระเถระองค์นั้นท่านกล่าวว่า พระพุทธเจ้าเป็น นายแพทย์ ผู้เยียวยาโรคของสัตว์โลกทั้งปวง นั้นหมายถึงโรคอีกอย่างหนึ่ง คือ โรคโง่ โรคอวิชชา โรคที่ทำให้

เกิดความรู้สึกยึดถือเป็นตัวตน เป็นของตน, และอุปาทานนั้นมันก็กัดเอาๆ กัดเอาดวงวิญญาณ ให้คนนั้น เป็นทุกข์ทรมานเหลือที่จะกล่าวได้.

เป็นทุกข์ทรมานเหลือที่จะกล่าวได้ หมายความว่า แม้จะสวย จะรวย จะอยู่กันอย่างพอกพวดา ก็ยังเป็นโรค น้อย คือเป็นโรคทางวิญญาณ อุปาทาน ว่า ตัวกู ว่า ของกู มันกัดเอาๆ กัดเอา กัดในดวงวิญญาณ ที่เดียว. นั่นคือโรคที่พระเถระนี้หมายถึง ที่ว่าพระพุทธเจ้าท่านเป็นนายแพทย์ผู้เยียวยารักษาโรคของสัตว์โลกทั้งปวงนั้น หมายถึงโรคอย่างนี้, แล้วก็ เป็นแก่คนทุกคนด้วย ยิ่งกว่าโรคอะไรเสียอีก. โรคมะเร็งก็ไม่เป็นแก่ทุกคน, วัณโรคก็ไม่เป็นแก่ทุกคน, โรคอะไรก็ไม่เป็นแก่ทุกคน; แต่โรคนี้กลับเป็นแก่ทุกคน จึงว่าโรคแห่งสัตว์โลกทั้งปวง คือ เป็นโรคตัวกู-ของกู.

พอเป็นโรค ตัวกู-ของกู มันก็กัดเอาๆ, มันเจ็บปวด, แล้วบางทีมันลึกซึ้ง จนไม่แสดงความเจ็บปวด คนก็ยังไม่รู้จัก; ก็แปลว่า ร้องให้อยู่ตลอดเวลา ทั้งที่ไม่รู้ว่ามันเป็นอะไรนี้. อย่างนี้เรียกว่า โรคทางวิญญาณ.



ฉะนั้น พระพุทธเจ้าถ้าเป็นนายแพทย์ ก็เป็นนายแพทย์รักษาโรคนี้โดยตรง. ถ้าจะมาเป็นประโยชน์แก่โรคทางกาย ทางอะไร บ้าง ก็เป็นโดยอ้อม, แล้วไม่ใช่ความมุ่งหมาย. เมื่อไม่ใช่ความมุ่งหมายก็ไม่พูด จะพูดถึงเรื่องที่เป็นความมุ่งหมายโดยตรง คือมีโรคทางวิญญูณ.

พระพุทธเจ้าเท่านั้น ที่เป็นนายแพทย์ต้นตำหรับ หรือเจ้าตำรับ ที่จะรักษาโรคนี้ได้ ภายหลังแต่ที่พระองค์ได้ทรงรักษา ให้แก่พระองค์เองหายมาแล้วอย่างสิ้นเชิง ในวันที่ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ คือวันอย่างวันนั้น ที่เรียกกันว่า วันวิสาขปุณณมี พระองค์ได้ทรงรักษาโรคนี้ของพระองค์หายเด็ดขาด; แล้วก็ได้เผยแผ่ ประกาศวิธีการรักษาโรคนี้แก่สัตว์ทั่วไป.

เดี๋ยวนี้เราก็มารวมกัน เพื่อประโยชน์แก่การแสดงความเคารพ แสดงความรู้สักบุญของคุณ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้เรื่องการหายจากโรคทางวิญญูณ แล้วก็มาสอนเรา.

## ตำหรับยารักษาโรคทางวิญญาน.

ทีนี้เราก็อำเอาเรื่องโรคทางวิญญานนี้ มาพูดกันใหม่ อีกที ว่าจะรักษากันอย่างไร? ด้วยยาอะไร? อาตมาก็รวบรวมเอาข้อความเหล่านั้น มาแสดงให้เห็นว่า รักษาด้วยยาอะไร. ดังนั้นจึงมาพูดกัน ถึงเรื่องยาอันประเสริฐที่สุดสำหรับมนุษย์ ที่จะรักษาโรค ตัวกู - ของกู ให้หายไปเป็นไอสถอนประเสริฐ.

และเมื่อ รวบรวมเอามาจากเรื่องต่างๆ ที่พระองค์ได้ตรัสไว้ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็พอจะเอามาทำได้เป็นรูปโครงของยาขนานนี้ ว่ากรรมวิธีสถอนประเสริฐ กินแล้วไม่ตายนี้ ประกอบด้วยเครื่องยาคือ :-

๑. เปลือกไม้ไม่รู้ไม้ชี้ ๑ ส่วน หรือหนัก ๑ ชั่งก็ได้ แล้วก็,

๒. แก่นข้างห้วมัน ข้างห้วมัน แก่นน้กหนัก ๑ ชั่ง เหมือนกัน แล้วก็,

๓. รากอย่างนั้นเอง อย่างนั้นเอง มันไม่เป็นอย่างอื่นได้ มันอย่างนั้นเอง หนัก ๑ ชั่ง แล้วก็,



๔. ใบไม่มีตัวกู - ไม่มีของกู ไม่มีตัวกู - ไม่มี  
ของกู หนัก ๑ ชั่งด้วยเหมือนกัน แล้วก็,

๕. ดอก, ดอกไม่มีอะไรที่หน้าเอา หน้าเป็น ก็  
เรียกว่า ดอกไม่หน้าเอา ไม่หน้าเป็น ไม่หน้าเอา ไม่หน้าเป็น  
หนักหนัก ๑ ชั่งด้วยเหมือนกัน แล้วก็,

๖. ลูก, ลูกตายเสียก่อนตาย ตายเสียก่อนตาย  
หนักหนัก ๑ ชั่ง ๖ อย่างมันก็ ๖ ชั่ง.

ที่อันสุดท้ายนี้ต้องการมาก คือต้องเอามาก ต้อง  
การมาก เรียกว่า :-

๗. เมล็ดดัดบี้ไม่มีเหลือ, ดัดบี้ไม่มีเหลือ น้เอาเท่า  
ยาทั้งหลายมันก็ได้ ๖ ชั่ง

เอามารวมกัน เลยเป็น ๑๒ ชั่ง เป็นเครื่องยา  
หนัก ๑๒ ชั่ง เลขนศักตสททนะ ๑๒ นี้ แต่ก็ไม่บอกหรอก.

แล้วก็เอามาระคนกันเข้า ก็เสกด้วยพระคาถาว่า  
สพฺเพ ธมฺมา นาลิ อภินิเวสยา ๑๐๘ คาบ.

คำว่า คาบ นี้ บางคนไม่รู้ เด็กๆไม่รู้ พระเถร  
สมัยใหม่หนัก้อาจจะไม่รู้ ว่า คาบ นี้ หมายความว่าอะไร?

๑๐๘ คาบน่าจะหมายความว่า ๑๐๘ อึดใจ. อึดใจเต็มกลั้น นะ  
เขาเรียกว่าคาบ ก็ว่าไปเต็มกลั้น เต็มอึดใจ ที่หนึ่งก็เรียก  
ว่าคาบหนึ่ง, ก็เสกยานด้วยคาถาว่า สพุเพ ธมฺมา นาถิ  
อภินเวสาย นี้ ๑๘๐ คาบ ถึงจะขลัง จะศักดิ์สิทธิ์ คือให้  
มันหนัก ให้มันชิน ให้มันมีน้ำหนัก มีความหมาย.

แล้วก็เอาใส่หม้อ แล้วก็ใส่น้ำให้ท่วมเครื่องยา  
ต้มเคี่ยว อย่างภาษาชาวบ้านเรียกว่า สามเอาหนึ่ง ใส่น้ำ  
ไปเท่าไร เคี่ยวให้มันเหลือเพียง ๑ ใน ๓ เขาเรียกว่า  
ต้มสามเอาหนึ่ง.

กินวันละ ๓ ครั้ง พอ ครั้งหนึ่ง ๑ ชั่วโมง ก็พอ  
เพราะว่ายามันมีฤทธิ์แรงมาก อย่ากินเข้าไปเป็นแก้วๆเดียว  
จะบ้าเลย กินทีละจิบนิดๆ หน่อยๆ วันละ ๓ ครั้ง ๑ ชั่วโมง.

ถ้ากินวันหนึ่งไม่หาย ก็กิน ๒ วันก็หาย หรือว่า  
วันหนึ่งไม่หาย สัปดาห์หนึ่งก็หาย. ถ้าสัปดาห์หนึ่งไม่หาย  
ก็กินต่อไปให้ครบปี. ถ้ากินปีหนึ่งแล้วไม่หาย อย่ากิน  
เลยมันบ้าแล้วคนนั้น นะ; ยานมันก็ช่วยไม่ได้, คือคน  
ที่พระพุทธเจ้าก็ช่วยไม่ได้. เขาจัดไว้จำพวกหนึ่ง พระ-  
พุทธเจ้าก็โปรดไม่ได้ มันกินยานตั้งบแล้วยังไม่หาย ก็เลิก



กัน; มันเป็นคนบ้า ที่ไม่อาจจะรักษาหายได้จริงๆ หรือ  
จะต้องรอกันเป็นกัปป์เป็นกัลป์.

เครื่องยาเหล่านี้ ๗ อย่าง ถ้าใครยังไม่อยู่เหนือ  
บุญ เหนือกุศล แล้วหาไม่พบ, หาเองก็ไม่พบ, จะไป  
หาซื้อที่ร้านขายยาร้านไหนก็ไม่พบ. แต่ถ้าคนนั้นมันอยู่  
เหนือบุญแล้ว มันอยู่ข้างๆ ตัวเต็มไปหมด เกลื่อนไปหมด  
เลย ไม่ต้องซื้อที่ร้านก็ได้ กวาดๆ เอามา.

คำว่า เหนือบุญ นี้ บางคนยังไม่ทราบว่ามันหมายถึง  
ถึงอะไร? เป็นลูกหลานของตายายเมืองไชยานี้ ถ้าไม่รู้จัก  
คำว่า เหนือบุญ มันก็โง่เหลือประมาณ เพราะเรามีบท  
กล่อมลูก เรื่องมะพร้าวนาฬิกา :-

มะพร้าวนาฬิกา ต้นเดี่ยวโนเน่ กลางทะเลฝั่ง  
ฝนตกไม่ต้องพัวร้องไม่ถึง กลางทะเลฝั่ง ถึงได้แต่ผู้พันบุญ

พันบาปแล้วมาถึงบุญ แล้วพันบุญอีกทีหนึ่ง  
มันจึงจะถึงนิพพาน นั้น. จะนั้นต้องอยู่เหนือบุญ  
หมายความว่า เห็นบุญนี้เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์  
เป็นอนัตตา, เปลี่ยนแปลงหลอกลวง ไหลไปเป็นสังขาร

ทั้งหลาย; เช่นเดียวกับบาปเหมือนกัน ผิดกันแต่ว่า  
บุญมันสวยงาม สนุกสนาน เอรีดอ้อย ผิดจากบาปตรง  
น<sup>๕</sup>แทนน<sup>๕</sup>แหละ.

บุญ - บาปก็เป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ พอยึดถือ  
แล้วเกิด ตัณ<sup>๕</sup> เกิด ของกู มันก็กัดเอา. ระวังให้ดี ถ้าไปยึด  
ถือเข้าแล้ว มันก็กัดเอาเหมือนกัน กูมีบุญ บุญของกู ยึดมัน  
ถือมัน แล้วมันจะกัดเอา แล้วมัน จะกัดดวงวิญญาณ ด้วย  
ไม่ใช่ว่ากัดที่เนื้อที่หนัง.

จะนั้น ต้องมีจิตใจรู้ว่าบุญเป็นอะไร, ต้องอยู่  
เหนือบุญ ตามความหมายในบทกล่อมลูก เรื่องมะพร้าว  
นาฬิกา แล้วเอาค่านั้นนะมาใช้. จึงพูดว่า เครื่องยา  
๗ อย่างนี้ คนธรรมดาหาไม่พบ ต้องเป็นคนที่มีจิตใจอยู่  
เหนือบุญ ไม่บำ<sup>๕</sup>บุญ ไม่อะไรทำนองนั้น มันก็จะหาพบ  
เครื่องยา ๗ อย่างนี้.

ก็เอามาประกอบเป็นยาตามสัดส่วน ต้มกิน แล้ว  
ก็ไม่ตาย ไม่ตาย เพราะมันฆ่า ตัณ<sup>๕</sup> ตายหมด ไม่มี ตัณ<sup>๕</sup>  
แล้วอะไรจะตาย คิดดูสิ ตัวตนมันถูกทำลายหมด แล้วอะไร  
จะตายอีกล่ะ ตัณ<sup>๕</sup>มันถูกฆ่าไปหมด ไม่มีอะไรจะตายได้.



การตรัสรู้ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ของพระ-  
พุทธเจ้านั้น ก็คือ การฆ่าเสียซึ่งตัวตน นั้นเอง. ในวันที่  
ตรัสรู้ พระองค์ก็ได้ทำลายตัวตนหมดสิ้น ด้วยการทำ-  
ลายอวิชชา โดยนัยของปฏิจสุมุปบาทเป็นลำดับๆมา,  
ก็เรียกว่าฆ่าตัวตนเสียแล้ว ก็ไม่มีอะไรตาย ก็มีแต่สภาพ  
ที่ไม่รู้จักตาย เป็นนิรันดร เป็นนิพพาน เป็นอมตะ เป็น  
อสังขตะ แล้วแต่จะเรียก; ยิ่งเรียกยิ่งยุ่ง เพราะการเรียก  
นี้ต้องอาศัยบัญญัติ หรือสมมติทั้งนั้น. เราก็มานำคำพูด  
ใน ภาษาธรรม ที่เรียกว่า ความไม่ตาย ไม่มีตัวตนที่จะตาย  
เป็นความไม่ตาย กินยานแล้วถึงความไม่ตาย.

### ความหมายของเครื่องยา.

ทีนี้ก็พูดกันใหม่ให้ละเอียดลงไป ว่ามันเป็นอะไร ?

เครื่องยาอย่างที่ ๑ เรียกว่า เปลือกไม่รู้ไม่ชี้ เครื่อง  
ยานเอาที่เป็นส่วนเปลือก. ไม่รู้ไม่ชี้นี้ มีความหมายลึก  
ซึ้งมาก. บุญหรือบาป กูก็ไม่รู้ไม่ชี้ มันไม่มีอะไรที่กูจะ  
ต้องรู้ต้องชี้, ก็หมายความว่า ไม่ยินดีและไม่ยินร้าย. ไม่  
ยินดีและไม่ยินร้าย ไม่หวังอะไรที่จะไปรู้ไปชี้ ไปอยาก ไป

ทะเลเยอทะยานอะไร, ไม่อยากได้อะไร, ไม่หวังอะไร.  
 นั่นแหละมันจึงจะเกิดอาการที่เรียกว่า 'ไม่รู้ไม่ชี้, ไม่รู้ไม่ชี้'  
 สั้นหัวหมดแหละ นี่คือยาตัวหนึ่ง ที่เรียกว่า 'ไม่รู้ไม่ชี้'  
 เอาเปลือกของต้นนี้มา.

อย่างที ๒ เรียกว่า แก่นข้างห้วมัน, ข่างห้วมัน  
 ข่างห้วมัน. ข่างห้วมัน นี้ มันมี ๒ ชนิด ต้องเลือกเอา  
 ชนิดที่ต้องการ คือที่ถูก ที่จะเป็นยาได้. อีกชนิดหนึ่ง  
 ใช้ไม่ได้ มันเป็นยาพิษ, อีกชนิดหนึ่งใช้ได้. ต้องเลือก  
 เอาชนิดที่ใช้ได้ เอาแก่นข่างห้วมัน เอาชนิดขาวนะ อย่า  
 เอาชนิดแดงมา ของที่มีอยู่ทั้ง ๒ อย่างเป็นขาว เป็นแดง  
 นี้ ต้องเลือกให้ถูกนะ ไม่อย่างนั้นจะเกิดเรื่อง.

คำพูดว่า ข่างห้วมัน นั้นนะ มันมีอยู่ ๒ ชนิด.  
 ชนิดหนึ่งมัน ขาว ก็คือว่ามัน มีแสงสว่าง มัน มีวิชา.  
 มันตวาดออกมาว่า ข่างห้วมันนี้ มันตวาดออกมาด้วยวิชา  
 คือความรู้. อันนี้ใช้ได้ มัน มีประโยชน์ คือมันรู้ดีว่า  
 อันนี้ มีความหมายอะไร; อย่าไปยุ่ง อย่าไปสนใจ อย่า  
 ไปอะไรกับมัน ข่างห้วมัน.



แต่อกชนิดหนึ่งนั้น มัน ช่างห้วมัน ออกมาด้วยความโง่ ด้วยอวิชา เหมือนที่คนโดยมาก จะรวมทำนองหลายด้วยก็ได้ ที่มักจะช่างห้วมัน คือไปช่างห้วมันเองกับสิ่งที่ไม่ควรจะช่างห้วมัน. อย่างนี้ผิด อย่างเป็นสี่แดงนี้ ใช้ไม่ได้; เพราะมันมาจากอวิชา หรือมันจะเป็นสีดำเสียก็ได้.

ต้องเอาอย่างสีขาว มาจากอวิชา มาจากความรู้อยู่ที่ถูกต้อง. คือว่า อะไรที่มันเกิดขึ้นเป็นธรรมดา หยุ่มหยุ่มไปหมดในโลกนี้ คนสลัดออกไปไม่ได้ เข้าไปเกี่ยวข้องเข้าไปอาลัยอาวรณ์ เรื่องนั้นนิด เรื่องนั้นหน่อยก็เอามาทำให้มันเป็นเรื่องใหญ่ แล้วก็เกิดความทุกข์ แต่ถ้ามีความรู้มีวิชาแล้ว ก็สลัดบ่ต้อออกไปได้ ว่า ช่างห้วมัน.

มันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ตัวกู เกี่ยวข้องกับ ของกู หยุ่มหยุ่มไปหมด; วันหนึ่ง ๆ มันเกิดขึ้นมากเหมือนกัน. แต่ถ้าไม่ไปรับเอาแล้วก็ไม่เป็นไร; แต่ถ้าไปรับเอามาแล้ว เป็นเกิดเรื่อง. ฉะนั้น ขยันช่างห้วมัน, ช่างห้วมัน อย่างนั้น ให้มากอีกสักหน่อย; ในวันหนึ่ง ๆ ที่เป็นช่างห้วมันที่ควรบ่ต้อออกไป เป็น ช่างห้วมัน.

แต่ที่นี้ที่ตรงกันข้าม มันมีบางเรื่อง ที่ช่างหวัมน  
ไม่ได้ หรือก ต้องสนใจ ต้องทำให้ดีเป็นพิเศษ ; เรื่อง  
ศีล สมาธิ ปัญญา เรื่องความถูกต้อง สัมมาทิฏฐิ อะไรนี้  
อย่าช่างหวัมนเป็นอันขาด แม้แต่สักนิดหนึ่งก็ให้ระวังให้ดี  
เอามาทำให้ดี.

นี่จึงเรียกว่า ตันช่างหวัมนนี้มีอยู่ ๒ ชนิด เลือก  
เอาชนิดที่เป็นคุณ ชนิดที่ควรช่างหวัมนนั้นแหละ.

อันนี้เขียนไว้เป็น ๒ อย่างแล้ว ที่ว่า ช่างหวัมน  
จงพูดว่า ช่างหวัมนหรือให้ถือเป็น คาถาว่า ช่างหวัมน นะ  
มีข้อความว่า :-

จยฺนกราน สลตทว ช่างหวัมน  
ถ้าเรื่อนั้นนั้น เป็นเหตุ แห่งทุกข์หนา  
อย่าสำออย ตะบอยจัด ไว้อัตรา  
ตัวกุกล้า ขันเรื่อยไป อัดใจตาย.

เรื่อนั้นนิต เรื่อนนั้นน้อย ลอยมาเอง  
ไปบวกเบ่ง ให้เห็นว่า จะฉิบหาย  
เรื่อนเล็กน้อย ตะบอยเห็น เป็นมากมาย  
แต่ละราย รีบเขย่งขว้าง ช่างหวัมน.



เมื่อตัวกู ลู่หลุบ ลงเท่าไร  
 จะเย็นเยือก ลงไป ได้เท่านั้น  
 รอดตัวได้ เพราะรู้ใช้ ช่างหวั้มัน  
 จงพากัน หัดใช้ ไว้ทุกคน.

นี่ช่างหวั้มันที่ต้องใช้ต้องมี ควรใช้ควรมี ใช้ใน  
 กรณีอย่างนี้ อย่าไปเอามาทำให้มันเป็นเรื่องขึ้นมาได้.

ทีนี้อีกอันหนึ่ง ที่ว่าอย่าช่างหวั้มัน นี่ ช่างหวั้มัน  
 ไม่ได้ มัน จะเกิดเรื่องเสียหาย เขียนไว้เป็นคำกลอน  
 ว่า:-

อย่าบินบ้า มัวแต่ว่า ช่างหวั้มัน  
 ถ้าเรื่องนั้น เกี่ยวกับเพื่อน มนุษย์หนา  
 ต้องเอื้อเฟื้อ ปฏิบัติ เต็มอัตรา  
 โดยถือว่า เป็นเพื่อนเกิด- แก่ เจ็บ ตาย.

การช่วยเพื่อน เหมือนช่วย ตัวเราเอง  
 เมื่อจิตพ่วง เล็งช่วย ทวยสหาย  
 ย่อมลดความ เห็นแก่ตัว ลงมากมาย  
 ทุกทุกราย อย่าเขวียงขว้าง ช่างหวั้มัน.

เห็นแก่ตัว เบบาง ลงเท้าไร  
 ยิ่งเข้าใกล้ พระนิพพาน เห็นปานนั้น  
 รอดตัวได้ เพราะไม่มัว ช่างหวัมน  
 จงพากัน ใคร่ครวญ ถ้วนทุกคน.

ควรจะจับให้ได้ว่า ช่างหวัมนชนิดหนึ่ง ไปช่าง  
 หวัมนเข้าแล้วก็จะใกล้นิพพาน ช่างหวัมนอีกชนิดหนึ่ง  
 ไปช่างหวัมนเข้าจะยิ่งไกลนิพพาน.

ฉะนั้นในสิ่งที่ควรปฏิบัติ ควรจะสนใจ นับตั้ง  
 ต้นแต่ว่า เพื่อนมนุษย์เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย กัน  
 น้อย่าช่างหวัมนเป็นอันขาด. แต่ถ้าเรื่องจริง เป็นเรื่อง  
 เขี้ยวของกิเลส ตัณหา อุปาทาน แล้ว รีบช่างหวัมน,  
 ช่างหวัมน, ช่างหวัมน, ให้มันสูญหายไปให้หมดสิ้น.

นี้เรียกว่า ช่างหวัมน มีอยู่ ๒ ชนิด ชนิดขาวกับ  
 ชนิดแดง หรือดำนั้น ให้เอามาแต่ชนิดขาว แก่นช่างหวั  
 มนชนิดขาว ๑ ชั่ง.

ที่น้อยอย่างที่ ๓ รากอย่างนั้นเอง. อย่างนั้นเองนี้  
 เรียกโดยพระบาลีว่า ตถตา ตถาตา แล้วแต่จะเรียก. ตถาตา



- เป็นอย่างนั้น   ความเป็นอย่างนั้น   ความไม่เป็นอย่างอื่น  
จากนั้น คือกฎแห่งอิทัปปัจจยตา หรือปฏิจจสมุปบาท.

มันเป็นอย่างนั้นเอง   มันเป็นอย่างอื่นไม่ได้  
ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มันก็เป็นอย่างนั้นเอง หรือ  
ว่า อวิชชาให้เกิดสังขาร - สังขารให้เกิดวิญญาณ - วิญญาณ  
ให้เกิดนามรูป - นามรูปให้เกิดอายตนะ - อายตนะให้เกิด-  
ผัสสะ - ผัสสะให้เกิดเวทนา - เวทนาให้เกิดตัณหา - ตัณหา  
ให้เกิดอุปาทาน - อุปาทานให้เกิดภพ - ภพให้เกิดชาติ - ชาติ  
ให้เกิดทุกข์. มันเป็นอย่างนั้นเอง มันเป็นอย่างอื่นไม่ได้  
อย่างนี้เรียกว่า ตถาตา. ตถาตา เป็นอย่างนั้นเอง, ตถาตา  
- เป็นอย่างนั้นเอง; เป็นความรู้ทลกซัง เป็นญาณทัสสนะ  
ทลกซัง. มองเห็นตถาตาว่าเป็นอย่างนั้นเอง แล้วก็  
ไม่โง่ ไปยินดี ที่มันหลอกให้ยินดี, ไม่โง่ไปยินร้าย ที่มัน  
จะหลอกให้ยินร้าย, คงเป็นปรกติดอยู่ได้ด้วยอำนาจของ  
ตถาตา. ตถาตานี้ เอรากของมันมา ๑ ชั่ง.

ที่นี้ สิ่งที่ ๔ คือ ไปไม่มีตัว - ของกู. ไม่มี  
อะไรที่ควรจะไปโง่หลงยึดถือถือว่าเป็น ตัวกู หรือเป็น  
ของกู; แม้แต่สิ่งที่เรียกว่าจิต ที่มันรูคิด รูนึก รูสึก รู

อะไรได้; แม้แต่สัมผัสนิพพานได้ จิตนั้นก็มีใช้ ตัวกู  
 มีใช้ ของกู. อาศัยพระบาลีที่ว่า *เนตัมม — นันมิใช่*  
*ของเรา, เนโส หมสมิ — นันมิใช่เป็นเรา.* ในบทสวด  
 หลาย ๆ แห่ง โดยเฉพาะกัณฑ์ตลิ่งชันสูตร นั้นมิใช่เรา  
 นั้นมิใช่ตัวตนของเรา นั้นมิใช่เป็นเรา. นี้เราเรียกว่า  
 ตันไม่มี ตัวกู - ของกู เอาแต่โอบมา มีสติปัญญาสัมปชัญญะ  
 ควบคุมความรู้สึกไว้ได้ ไม่ให้เพลินเกิดอุปาทานว่า ตัวกู -  
 ของกู ในสิ่งใด. นี้ โอบไม่มี ตัวกู - ของกู นี้ ก็เอามา ๑ ชั่ง.

ที่นี้ สิ่งที่ ๕ ดอกไม่น่าเอาไม่น่าเป็น. เพราะ  
 ว่าไม่มีอะไร ที่ไปยึดถือเข้าแล้วจะไม่มีโทษ. พระ-  
 พุทธเจ้าได้ตรัสว่า *สิ่งใดที่เขาไปยึดถือเอาแล้ว จักไม่มีโทษ*  
*นันไม่มี.* นี้เรียกว่า ไม่น่าเอาไม่น่าเป็น เพราะไปเอา  
 เข้าแล้วมันมีแต่โทษทั้งนั้น ไม่มีอะไรที่ไปเอาเข้าแล้วจะไม่  
 มีโทษ. นี้เอาดอกของมันมา แล้วก็หนัก ๑ ชั่ง.

สิ่งที่ ๖ ลุกตายก่อนตาย; อย่าให้ทันร่างกาย  
 ตายเลย แต่ให้ ตัวกู มันตายเสียก่อนให้หมดสิ้น. ตัวกู  
 ตัวกู ตัวตน นี้ ให้มันตายเสียให้หมดสิ้น โดยที่ร่างกาย  
 ยังไม่ทันตาย ก็มีจิตใจที่สะอาด บริสุทธิ์ผ่องใส หลุดพ้น  
 ก็ไม่มีความทุกข์เลย.



ตายก่อนตายมิใช่กลายเป็นผี แต่ไปเป็นสิ่งที่ไม่  
สูญหาย, คือไม่เปลี่ยนแปลง เป็นนิพพาน. ตายก่อนตายนี้  
ไม่ได้ตายไปเป็นผี อย่างเหมือนกับเข้าโลง; ตัวกูตายไป  
ก็เหลือแต่สัญญาตา เหลือแต่ความว่าง แล้วก็เป็นิพพาน.  
ต้นไม้ต้นนี้ต้องเอาลูกของมันมา แล้วก็หนัก ๑ ชั่ง.

นี่ ๖ อย่างนี้ อย่างละชั่ง ๆ รวมเป็น ๖ อย่าง ๖ ชั่ง.

ที่นี้สิ่งสุดท้าย เรียกว่า เม็ดดับไม่เหลือ. ที่เอา  
เก๋าย่างหลาย หรือ ๖ ชั่งนั้นนะ มีความรู้ไม่หมายมั่นอะไร  
จิตมันก็น้อมไปเพื่อดับไม่เหลือ.

อย่าง พระบาลีที่มีว่า เมื่อมองเห็นโลกทั้งปวง โดย  
ความเป็นอนัตตาแล้ว จิตจะน้อมไป เพื่อความเลื่อมใสใน  
อายตนะ คือพระนิพพาน. ในที่นี้ เรียก พระนิพพาน ว่า  
อายตนะ คือสิ่งที่จิตสัมผัสได้. เมื่อเห็นไม่มีตัวตน ไม่มี  
ของตน ในสิ่งทั้งปวงแล้ว จิตมันก็ไม่รู้จะไปทางไหน มัน  
ก็น้อมไปเพื่อนิพพาน.

นิพพาน ในที่นี้แปลว่า ดับไม่เหลือ, ดับไม่มี  
เชื้อเหลือ, ดับแห่งความร้อนไม่มีเชื้อเหลือ. ร้อนนี้เป็น

ร่อนกิเลสก็มี ก็ดับร่อนกิเลสขึ้นไม่มีเชื้อเหลือ. ร่อนนี้  
 เป็นความทุกข์ก็มี ก็ดับความร่อนที่เป็นทุกข์ขึ้นไม่มีเชื้อ  
 เหลือ, ก็คือไม่มีกิเลสเหลือ. ความมันก็อย่างเดียวกัน  
 ดับร่อนไม่ให้มีเหลือ ก็ต้องดับ ตัวกู - ของกู เสียก่อน  
 ตาย.

เรื่องความดับไม่เหลือนี้ ได้อธิบายแล้ว ได้พิมพ์  
 แจกแล้วมาก ได้ยินว่าเอาไปแปลเป็นภาษาต่างประเทศไม่  
 น้อยกว่า ๔ - ๕ ภาษา แม้แต่ภาษามลายูในอินโดนีเซีย  
 นี้ก็มีเรื่องดับไม่เหลือ เล่มเล็ก ๆ ของเรา. เรื่องดับไม่  
 เหลือนี้มีประโยชน์ที่สุด เพราะมันเป็นไวพจน์ คือคำแทน  
 ชื่อของพระนิพพาน นั่นเอง.

เดี๋ยวนี้กว่า เมล็ดดับไม่เหลือ นี้ , เอาเท่ายทาง  
 หลาย คือ ๖ ชั่ง. รวมกันแล้วเป็น ๑๒ ชั่ง แล้วก็ทำ  
 ตามวิธีที่ได้กล่าวมาแล้วนี้.

ที่ว่า เสกด้วย สพฺเพ ธมฺมา นาลิ อภินิเวสย  
 นี้ควรจะเข้าใจ. เหมือนที่เคยอธิบายมาแล้วหลายครั้ง  
 หลายหน ว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เอง ว่าการศึกษาทั้ง-



หมด การปฏิบัติทั้งหมด สรุปรวมอยู่ในประโยคสั้น ๆ ว่า  
 สัพเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสยา - ธรรมทั้งหลายทั้งปวง อัน  
 ใคร ๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น ว่าตัวตน ว่าของตน ; เป็นที่  
 สรุปรวมปริยัติทั้งพระไตรปิฎก ว่าพระไตรปิฎกนั้น สรุปล  
 ความแล้ว ก็สอนเรื่องไม่มีอะไรที่ควรยึดมั่นถือมั่น. นี้  
 เรียกว่า พระปริยัติทั้งหมด มีหัวใจว่า สิ่งทั้งปวงไม่ควร  
 ยึดมั่นถือมั่น.

ที่นี้การ ปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญา, ปฏิบัติอะไรก็  
 แล้วแต่จะเรียกเถอะ มันก็ สรุปรวมลงไปที่ว่า ปฏิบัติเพื่อ  
 ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด.

ที่นี้ ถ้าปฏิบัติได้ผล ปฏิบัติสำเร็จแล้ว ผลมันก็  
 เกิดขึ้นมา เป็นความไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด ก็เลยเรียกว่า  
 วิมุตติ คือ หลุดพ้น.

นี่ว่าพระศาสนา พระพุทธวจนะ หรือพรหมจรรย์  
 หรือ ผลทั้งหมดแห่งพรหมจรรย์ มัน ก็สรุปรวมลงได้ใน  
 คำสั้น ๆ ว่า สัพเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสยา จึงมีเหตุผล  
 อย่างยิ่ง มีความสมควร เหมาะสมอย่างยิ่ง ที่จะเอามาเป็น  
 คาถาเสกยา. เหมือนที่เขามีการเสกกันทั่วไป เขาเสก

กันว่าอะไร ด้วยความมุ่งหมายอย่างไร ก็ไม่ทราบ ตามใจ  
เขา; แต่เรา<sup>๕</sup> เสก<sup>๕</sup> เพื่อให้มันหมดความยึดมั่นถือมั่น,  
แล้วก็เอายอด หรือหัวใจ ของพระพุทธรูป<sup>๖</sup> ของการ  
ปฏิบัติพรหมจรรย์<sup>๗</sup> ทั้งหมด<sup>๘</sup> ทงสนมา เป็นคาถาเสก<sup>๙</sup> ยา.

คำว่า ๑๐๘ คาบ<sup>๑๐</sup> นี้ เพราะเลข<sup>๑๑</sup> นี้มันศักดิ์สิทธิ์ คง  
หมายถึงกับว่า มัน<sup>๑๒</sup> ไม่มากเกินไป และมัน<sup>๑๓</sup> ไม่น้อยเกินไป.  
ถ้ามันน้อยเกินไป มันก็<sup>๑๔</sup> ไม่ทันจะมีผล มันมากเกินไป มัน  
ก็<sup>๑๕</sup> เพ้อ มันก็<sup>๑๖</sup> เพ้อเจ้อ จำนวน ๑๐๘<sup>๑๗</sup> นี้ มัน<sup>๑๘</sup> ก็ศักดิ์สิทธิ์.  
คนที่เขา<sup>๑๙</sup> เชื่อถือ<sup>๒๐</sup> ทำนอง<sup>๒๑</sup> นี้ เขาว่า คุณ<sup>๒๒</sup> ของพระพุทธรูป พระ  
ธรรม พระสงฆ์ เอามารวมๆ กันแล้วได้ ๑๐๘<sup>๒๓</sup> อย่าง<sup>๒๔</sup> นี้ก็มี;  
แต่<sup>๒๕</sup> ที่จริงไปเยี่ยม<sup>๒๖</sup> ของพวกศาสนาอื่น ศาสนาพราหมณ์<sup>๒๗</sup> มา.

เดี๋ยว<sup>๒๘</sup> นี้เราจะ<sup>๒๙</sup> ไม่ถือว่า<sup>๓๐</sup> นั้น - นี้ เขา - เรา อะไร;  
ถือเอาแต่<sup>๓๑</sup> เพียงว่า การประพฤติ<sup>๓๒</sup> พระธรรม<sup>๓๓</sup> ปฏิบัติ<sup>๓๔</sup> ธรรม<sup>๓๕</sup>  
ให้มัน<sup>๓๖</sup> มีระยะยาวนาน พอ<sup>๓๗</sup> เหมาะ<sup>๓๘</sup> พอ<sup>๓๙</sup> สม. ระยะ<sup>๔๐</sup> มันสั้น  
มัน<sup>๔๑</sup> น้อยเกินไป จะ<sup>๔๒</sup> ไปเร่งรัด<sup>๔๓</sup> อย่างไม่<sup>๔๔</sup> มัน<sup>๔๕</sup> ก็ได้, หรือถ้า  
ยาวเกินไป มัน<sup>๔๖</sup> ก็เสียเวลาเปล่าๆ มัน<sup>๔๗</sup> ทำให้เห็น<sup>๔๘</sup> เข้า<sup>๔๙</sup> อด<sup>๕๐</sup> อด  
ไม่<sup>๕๑</sup> จริงไม่<sup>๕๒</sup> จัง. ถ้า<sup>๕๓</sup> เป็นระยะ<sup>๕๔</sup> ที่พอ<sup>๕๕</sup> ดี มัน<sup>๕๖</sup> ก็มี<sup>๕๗</sup> เหตุ<sup>๕๘</sup> ผล<sup>๕๙</sup> ที่จะ<sup>๖๐</sup> สำ<sup>๖๑</sup> สำ<sup>๖๒</sup> สำ<sup>๖๓</sup> สำ<sup>๖๔</sup> สำ<sup>๖๕</sup> สำ<sup>๖๖</sup> สำ<sup>๖๗</sup> สำ<sup>๖๘</sup> สำ<sup>๖๙</sup> สำ<sup>๗๐</sup> สำ<sup>๗๑</sup> สำ<sup>๗๒</sup> สำ<sup>๗๓</sup> สำ<sup>๗๔</sup> สำ<sup>๗๕</sup> สำ<sup>๗๖</sup> สำ<sup>๗๗</sup> สำ<sup>๗๘</sup> สำ<sup>๗๙</sup> สำ<sup>๘๐</sup> สำ<sup>๘๑</sup> สำ<sup>๘๒</sup> สำ<sup>๘๓</sup> สำ<sup>๘๔</sup> สำ<sup>๘๕</sup> สำ<sup>๘๖</sup> สำ<sup>๘๗</sup> สำ<sup>๘๘</sup> สำ<sup>๘๙</sup> สำ<sup>๙๐</sup> สำ<sup>๙๑</sup> สำ<sup>๙๒</sup> สำ<sup>๙๓</sup> สำ<sup>๙๔</sup> สำ<sup>๙๕</sup> สำ<sup>๙๖</sup> สำ<sup>๙๗</sup> สำ<sup>๙๘</sup> สำ<sup>๙๙</sup> สำ<sup>๑๐๐</sup>  
ทันเวลา<sup>๑๐๑</sup> ที่มัน<sup>๑๐๒</sup> จะ<sup>๑๐๓</sup> ไม่<sup>๑๐๔</sup> ตาย<sup>๑๐๕</sup> เสีย<sup>๑๐๖</sup> ก่อน.



ที่ว่า ต้มสามเอาหนึ่ง นี้ มันมีความเข้มข้นพอ, คือต้องทำให้มันเข้มข้น อย่าให้มันจาง ๆ ไส ๆ. การปฏิบัติ ต้องเข้มข้น ต้องสุดความสามารถที่จะปฏิบัติได้.

สามเอาหนึ่ง สามแล้วรวมกันเหลือหนึ่ง หรือรวมกันเป็นหนึ่ง นี้ เป็นคำพูดที่ศักดิ์สิทธิ์; เช่นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ๓ อย่าง. แต่เนื้อแท้หนึ่งเป็นอย่างเดียวกัน รวมเข้าแล้วเป็นสิ่งเดียว มันเข้มข้นก็มากน้อย ลองคิดดู. ของสิ่งเดียวใช้ประโยชน์ได้ทั้ง ๓ อย่าง; ฉะนั้นของ ๓ อย่างนั้น เอมารวมกันเป็นของสิ่งเดียว ก็เรียกว่า ต้มสามเอาหนึ่ง คือไปยืมคำพูดเรื่องโลก ๆ นั้นมาใช้ แต่เรามีความหมายในภาษาธรรม.

กินวันละ ๓ ครั้ง นี้ มันมีความหมายว่า ให้มันติดต่อกัน ไม่เปิดโอกาสให้โรคมันลุกลาม หรือมีโอกาสดึงตัวได้.

กินของเข้มข้นไม่ต้องกินมาก เช่น พรหมจรรย์ นี้ มีความเข้มข้น มันมีอำนาจมาก จับหัวใจให้ได้ แล้วก็กินเหมือนกะฉิบกินสักกินหนึ่ง มันก็ยังพอ, ยังเพียงพอ

พอ; แล้วก็ให้ใช้ความพยายามไปตามลำดับ เพราะว่า  
เรามันมีอะไรที่ต่างกัน.

คนแต่ละคน ๆ ๆ นี้มีอะไรที่ต่างกัน ที่ท่านเรียกว่า  
มีอินทรีย์ที่ต่างกัน เพราะฉะนั้นแม้จะปฏิบัติธรรมะข้อ-  
เดียวกัน มันก็ไม่บรรลุผลรวมผลพร้อมกันได้ เพราะว่า  
บางคนมีอินทรีย์หย่อน บางคนมีอินทรีย์แก่กล้า; แม้แต่  
การปฏิบัติสติปัฏฐาน ก็มีว่า ๗ ปีก็มี ๗ เดือนก็มี ๗ วัน  
ก็มี กระทั่งวันเดียวก็มี กระทั่งชั่วเข้าชั่วเย็นก็มี. นต่าง  
กันตามอินทรีย์ ตามอุปนิสัย คือการสะสมคุณธรรมที่เป็น  
ความดี.

ฉะนั้น อย่าหวังว่าจะเอาวันนี้อาพรุ่งนี้ สำหรับ  
บางคนนั้นหวังไม่ได้; ขอให้อดกลั้นอดทน กินยาน  
เรื่อย ๆ ไป ๑ วัน ๗ วัน ๑ เดือน ๑ ปี. กินมันไปตาม  
ที่มันจะให้ผลได้เมื่อไร มันมีระยะที่จะต้องให้ผลได้ ๗ ปีก็  
ยังมี ที่จะบรรลุผลอะไรได้สักอย่างหนึ่ง; แต่ถ้าคน  
มีอุปนิสัยมาก ก็ปฏิบัติเข้าชั่วเย็น เย็นชั่วเข้าอะไรนี้.

ในที่สุดก็จะมาถึงข้อที่ว่า อย่าทอดตัวเอง ว่าเป็น  
คนที่จะไม่หายจากโรค. เรานี้มีโชคดี ได้เกิดมาเป็น



มนุษย์ และพบพระพุทธศาสนา อย่างหมดกำลังใจ, อย่าง  
 ึ่งตัวเอง, อย่างมอบตัวเองให้แก่ความโง่, จงยึดมั่นสติ  
 ปัญญาไว้เสมอไป.

สำหรับคำที่ว่า เครื่องยาทั้งหมดนี้ ถ้ายังไม่พินทุญ  
 ไม่อยู่เหนือบุญ หาไม่พบเนื้อธิบายมาแล้ว.

เป็นอันว่า ได้บอก ตำรายาประเสริฐสุดของ  
 พระพุทธเจ้า แก่ท่านทั้งหลาย โดยชัดเจนเพียงพอแล้ว  
 สิ้นเวลาร่วม ๒ ชั่วโมง; ก็เป็นอันว่า อาตมาได้พยายาม  
 เต็มความสามารถแล้ว จะได้หรือไม่ได้ ก็ฝากไว้เป็นหน้าที่  
 ของท่านทั้งหลายบ้าง. ขอให้ชวนชววยในหน้าที่ของ  
 ตน ให้สุดความสามารถด้วยกันจงทุก ๆ คน.

นี่คือธรรมเทศนาโดยหัวข้อว่า มหาการุณิก สดถา  
 สัพพโลกตักกิฉุณโก - พระศาสดาของข้าพเจ้านั้น เป็นผู้  
 ประกอบไปด้วยมหากรุณา เป็นนายแพทย์ผู้เยี่ยวยาโรคของ  
 สัตว์โลกทั้งปวง. ทุกอย่างมันมีเหตุผล มีหลักฐาน มันมี  
 อะไร ๆ ประกอบกันอยู่อย่างชัดเจน; ฉะนั้น เราพยายาม  
 เป็นคนไข้ ที่อาจจะรักษาตนเองให้หายได้จากโรคนี้ ใน  
 เวลาอันควร.

วันวิสาขบูชาเวียนมาเป็นประจำทุกปีละครั้ง ก็มาทดสอบดูว่า เดือนนี้โรคมันเบาบางลงอย่างไรบ้าง? เป็นโอกาสที่เราจะทบทวน ใคร่ครวญ จะเป็นการกระทำที่ดีที่สุด ในการที่จะมาทบทวน ใคร่ครวญ เรื่องของความดับไม่เหลือ ทบทวน การดับ ตัณห์ - ของกู ว่าเราได้กระทำไป มันมีความก้าวหน้าอย่างไร? มันหยุดอยู่ หรือมันถอยหลัง?

หยุดอยู่ หรือ ถอยหลังนี้ มันควรจะถือว่า ใช้ไม่ได้, ใช้ไม่ได้ โดยเท่าๆกันแหละ มัน ต้องก้าวหน้า คือมองเห็นชัดอยู่ว่า ความรู้สึกประเภท ตัณห์ - ของกู นั้น ได้เบาบางลงไป, บังคับความโลภ ความโกรธ ความหลง ไม่ให้มันเกิดขึ้นมาได้ บังคับได้จริงจริงยิ่งขึ้นทุกที.

ข้อนี้ย่อมนุชตเกลาสันดาน คือ ทำลายอนุสัยให้มัน ร้อยหรือไป รากานุสัย ก็ร้อยหรือไป ปฏิฆานุสัย - พวกความโกรธ ความประทุษร้าย ก็ร้อยหรือไป, อวิชขานุสัย - พวกความโง่ โมหะ ก็ร้อยหรือไป, กระทบ มานานุสัย - มานะสำคัญว่า ตัณห์ - ของกู นี้ก็ร้อยหรือไป; เรียก



เต็มทีก็เรียกว่า อหังกา มมังการ มานานุสัย นี้ได้ร่อย-  
หรือไป.

มองเห็นอยู่ชัดเจนว่า ได้ร่อยหรือไป คือเรามี  
ความโลภ หรือความกำหนัด น้อยลง, หรือว่ายากที่จะ  
มีความโลภ หรือความกำหนัด. เรามีความโกรธ ความ  
ประทุษร้าย ความจองเวร พยาบาท หงุดหงิด น้อยลงๆ,  
หรือว่ายากที่จะเกิดได้ แล้วเราก็น้อยลงที่จะเปลว คือ  
อวิชชานุสัย นั้นมัน น้อยลง ก็ยากที่จะเปลว. แต่จะรู้  
ทันทั่วทั้งที่ ทันเวลารู้ดี รู้พอ ที่จะป้องกันการเกิดแห่งกิเลส,  
หรือป้องกันการที่จะเกิดแห่งสายของปฏิจจสมุปบาท ฝ่าย  
ที่ให้เกิดทุกข์.

ที่สำคัญที่สุด ที่เป็นที่มุ่งหมายของยานาตนะ นี้ ก็  
คือ มานะ, มีมานะว่า ตวัภว ว่า ของกู นี้ น้อยลง; ไม่  
เปรียบเทียบว่า ดีกว่า เลวกว่า หรือเสมอกัน: อย่ายกหู  
ชูหาง เข้าไปเปรียบเทียบกับคนนั้นคนนี้ ว่าดีกว่าเรา  
เสมอกันกับเรา หรือเลวกว่าเรา เหมือนที่เคยๆ มาแต่ก่อน  
ซึ่งเป็นเหตุให้ทะเลาะวิวาทกัน, แม้ในหมู่อุบาสกอุบาสิกา  
ภิกษุสามเณร มันก็ยังมีสิ่งนี้ เป็นเหตุให้ทะเลาะวิวาทกัน.

เมื่อมองเห็นว่ามันทุเลาเบาบางอยู่ ก็ควรจะมึปติ-  
 ปราโมทย์ในทางธรรม. ปิติปราโมทย์อันประกอบไปด้วย  
 ธรรมนี้ จะช่วยได้มาก, จิตใจแจ่มใสเพราะปราโมทย์นั้น;  
 แล้วก็เห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง ด้วยภา-  
 ภูตสัมมัมภ์ปัญญาได้โดยง่าย; แล้วต่อจากนั้น มันก็จะ  
 เป็นไปในตัวมันเอง ที่จะเกิดนิพพิทา วิราคะ วิมุตติ อะไร  
 ไปตามเรื่องของธรรมชาติ.

เป็นอันว่า ปีหนึ่งก็มาชำระสะสาง เรื่องสิ่งที่  
 สำคัญที่สุดอันนี้กันเสียทีหนึ่ง เพราะว่าการตรัสรู้อันตตร-  
 สัมมาสัมโพธิญาณนั้น คือการฆ่า ตัณฺหา- ของกู ให้สิ้นสุด  
 ลงไป ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกระทำมาแล้ว ในวันตรัสรู้  
 นั้น. ครนเมื่อวันนั้นมาถึงเข้าอีกเช่นวันนี้ เราก็ตุกกัน  
 ถึงเรื่องนี้ คิดกันถึงเรื่องนี้ ปรึกษาหารือกันถึงเรื่องนี้;  
 เพื่อจะให้มีการประพฤติปฏิบัติ กระทำ เกี่ยวกับเรื่องนี้ให้  
 ก้าวหน้า.

เพราะฉะนั้นจึงหวัง ท่านทั้งหลายคงจะสนใจเป็น  
 เป็นพิเศษ ว่ามันเป็นเรื่องที่ยิ่งกว่าเรื่องเป็นเรื่องตายตาม  
 ธรรมดา. เรื่องเป็นเรื่องตายที่จะนำเอาไปใส่โลง ไปเผา



ไปฟัง นั้น เป็นเรื่องเล็ก เป็นเรื่องขบง; แต่เรื่องเป็น  
 เรื่องตายทางจิตทางวิญญาณ นี้ สำคัญว่า. อย่าให้ชีวิต  
 นั้นมันอยู่ด้วยความทนทรมาน เหมือนอาการที่เป็นบ้า  
 ของธรรมชาติ; แต่ให้มันเป็นไปในลักษณะที่เป็นความ  
 สงบ สงบว่างของธรรมชาติอีกเหมือนกัน.

อาตมาจะขอพูดตรง ๆ ว่า มีบางคนสนใจเรื่องนี้  
 น้อยไป แม้ม่าในสถานที่นี่ อย่างในเวลานี้ ก็ยังสนใจเรื่องนี้  
 น้อยเกินไป บางคนก็ไปนอนเสีย, บางคนก็รีบกลับไปเสีย  
 โดยไม่สนใจที่จะฟัง จะศึกษาเรื่องนี้ และด้วยความอด  
 กลนอนทน เป็นชาคริยานุโยค เป็นเนสัชชิกุรงค์ เป็น  
 อะไรก็ตาม ซึ่งมันจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้เกิดการ  
 ก้าวหน้า ในทางแห่งพระพุทธศาสนา เหมือนอย่างที่ได้  
 พูดแล้วพูดเล่า พูดแล้วพูดอีกว่า เพื่อความเจริญก้าวหน้า  
 ในทางแห่งพระพุทธศาสนา ของสมเด็จพระบรมศาสดาอัน  
 เป็นที่พึ่งของเราทั้งหลาย. ฉะนั้นจึงหวังว่า ท่านจะเข้าใจ  
 ข้อนดียงชน แล้วก็จะทำให้เกิดความก้าวหน้า ในทางแห่ง  
 พระศาสนาได้จริง.

บัดนี้ก็เป็นเวลาอันสมควรแล้ว คือ ๕.๐๐ นาฬิกา  
ของวันใหม่แล้ว เป็นธรรมเนียมที่สมควรแก่เวลา อาตมา  
ขอยุติธรรมเทศนา.

เออ! ก็มีด้วยประการฉะนี้.





รายชื่อหนังสือ  
ชุดลอยปทุม

อันคับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑	คู่มือมนุษย์	๖
๒	ศิลป์แห่งการดูด้วยตาภูตสัมมปปัญญา	๑
๓	ศิลป์แห่งการมีพระพุทธรเจ้าอยู่กับเนื้อกับตัว	๑
๔	ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๑
๕	ธรรม ๒๔ เหลี่ยม	๒
๖	พูดกับเงร	๑
๗	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๑
๘	เห็นธรรมชาติคือเห็นความเป็นเช่นนั่นเอง	๑
๙	ธรรมโอสถสำหรับโลก	๑
๑๐	ความมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๑
๑๑	ปรมัตถธรรมคำกลอน	๑
๑๒	นิพพานที่นี้และเดี๋ยวนี้	๑



# มีมาร = ไม่มีมาร

มารไม่มี มารมี ยิ่งไม่แก่  
ละอายแต่ ฤๅยถด ฆมตคามาจนอายุ  
ไม่มีมลทิน สว่างวิบาก ให้มากอายุ  
หรือสอพลอ ให้เรา เข้าใจแล้ว ๙

มารยิ่งมี มารมี ยิ่งแก่กล้า  
ยิ่งรุดหน้า สามารถ ในธรรมทั่ว  
สว่างวิบาก ได้มากอายุ ไม่มีเสียชื่อ  
ใจดีดอกบัว งามงาม สะอาดสะอ้าน ๙

แล้วประหัต ประหาร มารร้ายในเทพไฉน  
ได้แนวไฉน ไม่มี ๑-๒-๓-๔-๕-๖-๗-๘-๙  
ไม่มีมาร มี วิเศษมีมาร มาตักเตี๊ยน  
ให้พบเจอ ๑-๒-๓-๔-๕-๖-๗-๘-๙ ๙

Wanong Siamthak